

11/7/2000

SÄÄSTÄÄKÖ VAI EIKÖ SÄÄSTÄÄ?

Tutkimus neljän maalaiskunnan kunnanvaltuutettujen arvomaailmasta ja heidän koulutuspoliittisista näkemyksistään

Tuomo Karjalainen

Jyväskylän yliopisto
Chydenius-Instituutti
Luokanopettajien aikuiskoulutus
Kasvatustieteen pro gradu-tutkielma
Kevät 2000

Tiivistelmä

Karjalainen, T. 2000. Säästääkö vai eikö säästää? Tutkimus neljän maalaiskunnan kunnanvaltuutettujen arvomaailmasta ja heidän koulutuspoliittisista näkemyksistään. Kasvatustieteen pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Chydenius-Instituutti. 85 s.

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää neljän maalaiskunnan kunnanvaltuutettujen arvomaailmaa sekä heidän kasvatustieteen- ja koulutuspoliittisia näkemyksiään. Nykyään käydään koulutukseen ja koulumaailmaan liittyen voimakasta arvokeskustelua. Tähän liittyen pyrittiin saamaan selville, kuinka voimakkaasti taloudelliset tekijät vaikuttavat kunnan päätöksentekijöiden toimintaan koulutoimeen nähden. Tutkimuksessa selvitettiin myös kunnanvaltuutettujen puoluekannan vaikutusta heidän tekemiinsä päätöksiin.

Tutkimuksen kohderyhmänä olivat neljän maalaiskunnan –Kaustinen, Kruunupyy, Laihia, Veteli- kunnanvaltuustojen jäsenet. Aineisto kerättiin kyselykaavakkeella. Aineiston käsittelyssä ja analysoinnissa käytettiin tilastollista SPSS –menetelmää.

Yleisistä arvoista kunnanvaltuutetut arvostivat eniten terveyttä, rauhaa ja itsenäisyyttä. Tutkimuksen mukaan puoluetustalla ei ole vaikutusta yksittäisen kunnanvaltuutetun arvomaailmaan. Pääosa valtuutetuista ei leikkaisi enempää kunnan koulutoimen määrärahoja. Oikeistopuolueiden kunnanvaltuutetut ovat muiden puolueiden valtuutettuja enemmän vaatimassa säästöjä koulutoimeen. Lähes kolme neljäsosaa kunnan päätöksentekijöistä katsoo myös heillä päättäjinä olevan kasvatustieteen kuntansa lapsista ja nuorista. Valtuutetut olivat myös sen kannalla, että opetusryhmän koolle asetettaisiin yläraja.

Tutkimuksen tuloksista voidaan päätellä, että kunnan koulutuspolitiikassa taloudellisilla säästöillä on suuri merkitys. Lisäksi voidaan todeta, että kunnanvaltuutetut ymmärtävät valtuuston päätösten vaikutukset kunnan kouluelämälle. Tämän johdosta yleistä arvokeskustelua asioiden tärkeysjärjestykseen laittamisesta tarvitaan yhä enemmän.

Hakusanat: arvot, kasvatustieteen, koulutoimen säästöt

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	3
2	PERUSKOULUN OPETUSSUUNNITELMA	5
	2.1 Peruskoulun opetussuunnitelman perusteiden (1994) määrittämät tehtävät koululle	5
	2.1.1 Opettaminen ja opettaja peruskoulun opetussuunnitelman perusteiden (1994) mukaan	5
	2.2 Peruskoulun opetussuunnitelman (1994) arvoperusta	6
	2.3 Kaustisen kunnan opetussuunnitelman kasvatus- ja opetustyön päämäärä	6
	2.4 Laihian kunnan opetussuunnitelman kasvatus- ja opetustyön päämäärä	7
	2.5 Vetelin kunnan opetussuunnitelman kasvatus- ja opetustyön päämäärä	7
	2.6 Kruunupyyn kunnan opetussuunnitelman kasvatus- ja opetustyön päämäärä	8
3	TUTKIMUSONGELMAT	9
4	TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN	11
	4.1 Tutkimusmenetelmä	11
	4.2 Tutkimuksen kohdejoukko ja aineiston keruu	11
	4.3 Aineiston käsittely ja analyysi	12
	4.4 Tutkimuksen luotettavuus	12
	4.5 Tutkimuksen rakenne	15
5	KASVATUS	16
	5.1 Kasvatus käsitteenä	16
	5.1.1 Kasvatuksen psykologinen määritelmä	18
	5.1.2 Kasvatuksen sosiologinen määritelmä	18
	5.1.3 Kasvatuksen antropologinen määritelmä	19
	5.2 Kuka on kasvattaja?	20

5.3	Kasvatusvastuu	21
5.4	Arvojen ja kasvatuksen suhde	23
5.5	Tutkimuksen tulokset ja johtopäätökset	25
	5.5.1 Kunnanvaltuutettujen näkemykset kasvatusvastuun jakautumisesta	25
6	ARVOT	27
	6.1 Mitä arvot ovat?	27
	6.1.1 Asenteet	31
	6.1.2 Arvot ja normit	32
	6.1.3 Arvojen, asenteiden ja uskomusten välinen riippuvuus	33
	6.2 Arvot ja valinnat	34
	6.3 Tutkimuksen tulokset ja johtopäätökset	36
	6.3.1 Tärkeimmät arvot	36
	6.3.2 Puoluetaustan vaikutus suhtautumisessa tärkeimpiin arvoihin	38
	6.3.3 Julkisista menokohteista säästäminen	42
	6.3.4 Kuntien menokohteista säästäminen	45
7	KOULUTOIMEN SÄÄSTÖT	48
	7.1 Erilaisia säästökeinoja ja –kohteita	48
	7.2 Säästöjen vaikutukset	49
	7.3 Tutkimuksen tulokset ja johtopäätökset	51
	7.3.1 Kunnallishallinnon päätökset suhteessa koulutoimeen	51
	7.3.2 Koulun koko	54
	7.3.3 Opetusryhmän koko	58
	7.3.4 Opetuksen taso	60
8	POHDINTA	63
	LÄHTEET	68
	LIITTEET	72

1 JOHDANTO

”Yli puolet kunnista ennakoi, että opetusryhmien kokoa on edelleen kasvatettava tai vähennettävä ryhmäjakoja. Kouluverkon harventamista suunnittelee noin 40 prosenttia kunnista. Lasten ja nuorten turvallisen tulevaisuuden kustannuksella on otettu liian suuria riskejä. Järkevä ja toimiva, lasten ja vanhempien kannalta kohtuullinen kouluverkko on tärkeä osa koulutuksen perusturvaa.” (Opettaja -lehti (50) 1995, 7.)

Edellä mainitut Erkki Kangasniemen ajatukset ovat konkretisoituneet itselleni ollessani työssä pienellä kolmen opettajan koululla. Kunnassa, jossa kouluni sijaitsee, käydään jatkuvasti erilaisia koulutuspoliittisia keskusteluja niin kunnan päättäjien, kuin myös opettajakunnan keskuudessa. Koulutuksen taloudelliset puitteet ovat nousseet avainkysymykseksi. Opetusryhmien kokoa suurennetaan, pieniä sivukyliä kouluja lakkautetaan ja koulun johtajien tehtäviä suunnitellaan yhdistettävän. Taloudellisten resurssien niukkuus rasittaa opettajia, mutta toisaalta tietysti myös kannustaa etsimään toinen toistaan luovempia ratkaisuja työssä.

Olen siis työssäni keskellä kaikkea tuota myllerrystä, ja joudun välillä näkemään ja kokemaan mitä ihmeellisimpiä koulutuspoliittisia päätöksiä ja niiden vaikutuksia. Näin itselleni on herännyt kiinnostus pohtia asiaa

syvemmltä ja selvittää kunnallisen päätöksenteon taustalla mahdollisesti olevia tekijöitä. Julkisuudessa on viime aikoina myös käyty paljon keskustelua erilaisista koulutukseen liittyvistä asioista, kuten koulutuksen arvosta ja arvomaailmasta. Tässä päästään mielestäni koko asian ytimeen. Koulutukselle asetetaan tiettyjä tavoitteita muun muassa opetussuunnitelmassa, ja näihin edellytetään päästävän. Mutta mitkä ovat todelliset mahdollisuudet saavuttaa nämä tavoitteet? Koulutukseen panostetaan eri tavalla eri kunnissa ja kaupungeissa, joten kaikilla ei ole edes samoja mahdollisuuksia toteuttaa koulutustehtävänsä. Opettajan oma henkilökohtainen arvomaailma toki vaikuttaa vahvasti hänen työhönsä ja sen suuntautumiseen. Mielestäni hyvin merkittävänä vaikuttajana on myös koulutuspoliittisessa päätöksenteossa mukana olevien ihmisten arvomaailma, koska he pystyvät luomaan myönteisen koulutusilmapiirin omilla toimenpiteillään. Yhtenä keskeisenä asiana ilmapiirin luomisessa on riittävien taloudellisten resurssien kohdistaminen sivistystoimeen, jotta näiden resurssien puitteissa voidaan tehdä nimenomaan lapsen ja nuoren kannalta toimivia päätöksiä ja linjauksia. Lapsissa on kansakuntamme tulevaisuus ja tätä silmälläpitäen meidän jokaisen tulisi pohtia omia arvojamme. Miten meidän ajatuksissamme suhteutuvat esimerkiksi taloudelliset säästöt ja lasten ja nuorten kasvatus ja koulutus?

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, minkälainen on neljän pienen maalaiskunnan kunnanvaltuutettujen arvomaailma ja heidän koulutuspoliittiset näkemyksensä. Pyrin myös selvittämään valtuutettujen puoluetustan yhteyttä heidän arvomaailmaansa. Teoriaosassa tarkastellaan peruskoulun opetussuunnitelmaa, kasvatusta, arvoja ja koulutoimen säästöjä.

Käytin tutkimuksessa kyselylomaketta. Kartoitin kunnanvaltuutettujen arvomaailmaa erilaisilla arvoihin liittyvillä valintakysymyksillä. Lisäksi selvitin kunnan koulutuspolitiikkaan liittyviä näkemyksiä monivalintatehtävillä. Tutkimukseen osallistui Kaustisen, Kruunupyyn, Laihian ja Vetelin kunnanvaltuustojen jäsenet. Tiedot kerättiin joulukuussa 1999 ja tammikuussa 2000. Tutkimuksen tulokset lomittuvat teoriaosaan.

2 PERUSKOULUN OPETUSSUUNNITELMA

2.1 Peruskoulun opetussuunnitelman perusteiden (1994) määrittämät tehtävät koululle

Peruskoulun tehtävänä on mm. edistää oppilaiden persoonallisuuden kaikinpuolista kehittymistä ja luoda edellytykset suotuisalle sosiaaliselle kasvulle ja yhteistyössä toimimiselle. Näissä tehtävissä tulee myös ottaa huomioon oppilaiden yksilölliset erot. Toinen merkittävä tehtävä peruskoululla on opiskeluvalmiuksien kehittäminen. Tähän kehittämiseen kuuluu perustaitojen harjoittaminen, tiedonhankinnan keinojen oppiminen, tiedon käsittelytaitojen oppiminen ja itsenäinen työskentely. Opettajan rooli muuttuu tiedon jakajasta oppilaan ohjaajaksi. Myöskin vastuun korostumista painotetaan. (POPS 1994.)

2.1.1 Opettaminen ja opettaja peruskoulun opetussuunnitelman perusteiden (1994) mukaan

Peruskoulun opetussuunnitelman perusteissa (1994) puhutaan tehokkaasta opettamisesta. Se on ennenkaikkea optimaalisten oppimismahdollisuuksien luomista sekä positiivisen oppimishalun virittämistä ja säilyttämistä pedagogiikan keinoin. Opettajan roolin tulisi myös muuttua entistä enemmän ohjaavaan suuntaan ja oppimisympäristön suunnittelijaksi. Opettajalle asetetaan selkeitä tavoitteita opetuksen järjestämisen suhteen. Onko hänellä kuitenkaan resursseja toteuttaa tätä? Koulutuksen järjestäjän tulisi tukea tätä työkenttää. Jos näin ei ole, niin opettajan sitoutuminen työhönsä todennäköisesti heikkenee ja tällä taas voi olla vaikutuksia positiivisen oppimishalun virittämiseen, kun oma työskentelyinto ei ole paras mahdollinen. Muun muassa taloudellisten resurssien puute vaikeuttaa optimaalisten oppimismahdollisuuksien luomista.

Peruskoulun opetussuunnitelman perusteissa (1994) painotetaan sitä, että lähes kaikilla inhimillisen toiminnan osa-alueilla vallitsee entistä avoimempi tila. Kouluilla onkin nyt mahdollisuus olla suunnannäyttäjinä ja muutoksen

toteuttajina. Näin varmasti on, mutta miten resurssit mahdollistavat tämän muutoksen toteuttamisen? Nyky-yhteiskunnassa lapset tarvitsevat mielestäni entistä enemmän ohjausta ja tukea myös koulumaailmasta. Nyt onkin korkea aika nostaa puheenaiheeksi koulutuksen arvostus tässä yhteiskunnassa. Resurssien jakaminen esimerkiksi kuntatasolla on paljolti arvosidonnainen tekijä, puhutaanpa sitten taloudellisesta tai muusta tuesta.

2.2 Peruskoulun opetussuunnitelman (1994) arvoperusta

Moniarvoisessa ja muuttuvassa yhteiskunnassa korostuu entisestään arvoperustan pohtiminen myös koulumaailmassa. Tällöin tulisi ottaa huomioon muun muassa ihmisen suhde omaan itseensä, toisiin ihmisiin, yhteiskuntaan, työhön, uskontoon, kulttuuriin ja luontoon. Yksilöllisyyden tulee vahvistua oppivelvollisuuskoulun välittämien arvojen kautta. Kouluyhteisölle tulee näin mahdolliseksi ohjata myös oppilasta pohtimaan omia arvojaan. Antiikin ajan perusarvot hyvyys, totuus ja kauneus nostetaan esiin opetussuunnitelman perusteissa. Nämä antavat lähtökohdan arvopohdinnoille.

“Kaikki inhimilliset **ratkaisut** ovat perimmältään **arvosidonnaisia** (POPS 1994).”

2.3 Kaustisen kunnan opetussuunnitelman kasvatusta ja opetustyön päämäärä

Kaustisella elinikäisen oppimisen periaatteen toteuttaminen on keskeisenä tavoitteena. Tätä perustellaan sillä, että yhteiskunta muuttuu nopeasti ja vaikeasti ennustettavasti. Elinikäisen oppimisen periaatteen mukaan opiskeluratkaisujen tulisi olla entistä yksilöllisempiä ja joustavampia. Myös opiskelijoiden itseohjautuvuutta korostetaan. Opetus- ja kasvatustoiminta perustuu humanistiseen ihmiskäsitykseen. (Kaustisen ala-asteen opetussuunnitelma 1995, 2.)

2.4 Laihian kunnan opetussuunnitelman kasvatus- ja opetustyön päämäärä

Perusopetuksessa tulisi tarjota monipuolisesti yleissivistäviä opintomahdollisuuksia. Koulun tulee edistää oppilaiden persoonallisuuden kehittymistä, tukea jatko-opintojen kannalta tarpeellisten valmiuksien saavuttamista sekä luoda edellytykset oppilaan sosiaaliselle kasvulle. Toisena merkittävänä tehtävänä on varmistaa opiskelussa tarvittavien perustaitojen hallinta. Opetus- ja kasvatustyön pohjana on myönteinen ihmiskäsitys. Lapsen ja nuoren kasvun tukeminen ja opiskelussa kannustaminen katsotaan erityisen tärkeäksi. Nuoren maailmankuvan tiedostaminen on keskeinen lähtökohta, kun suunnitellaan koulun kasvatus- ja opetustyötä. Muita merkittäviä asioita, joita on pohdittava koulua ja koulun arvopohjaa kehitettäessä, ovat muun muassa kestävän kehityksen edistäminen, monikulttuurisuus, kansainvälistyminen, fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistäminen. (Koululautakunnan kokouspöytäkirja 1996, 9.)

2.5 Vetelin kunnan opetussuunnitelman kasvatus- ja opetustyön päämäärä

Vetelin kunnan opetussuunnitelmassa painotetaan sitä, että koulun tulee luoda edellytykset lapsien kasvaa tasapainoisiksi, oma-aloitteisiksi ja muutoksia sietäviksi. Perustana on myönteinen ihmiskäsitys. Koulun päämääränä on myös kasvattaa ja opettaa lapsia ja nuoria näkemään asiat laaja-alaisesti. Tiedon hankinnan tulee olla monipuolista ja sitä on arvioitava kriittisesti. On myös tarjottava mahdollisuus tutustua nykYTEKNIIKAN sovelluksiin ja laitteistoihin, koska nykyään yhteiskunnassa tarvitaan tämänkaltaisia valmiuksia. (Vetelin kunnan opetussuunnitelma, 1994.)

Oppimis- ja tiedonkäsitystä tarkasteltaessa painotus on oppilaan kyvyssä hankkia oikeaa tietoa, sen seulomisessa ja hyväksikäyttämässä. Opetusmenetelmillä on tässä ratkaiseva merkitys. Opettajan tulee toimia opiskelijan ohjaajana ja oppimisympäristöjen suunnittelijana. Jokaista lasta

tulee ajatella yksilönä ja tämä yksilöllisyys on otettava huomioon kaikessa opetuksen suunnittelussa. (Vetelin kunnan opetussuunnitelma, 1994.)

2.6 Kruunupyyn kunnan opetussuunnitelman kasvatus- ja opetustyön päämäärä

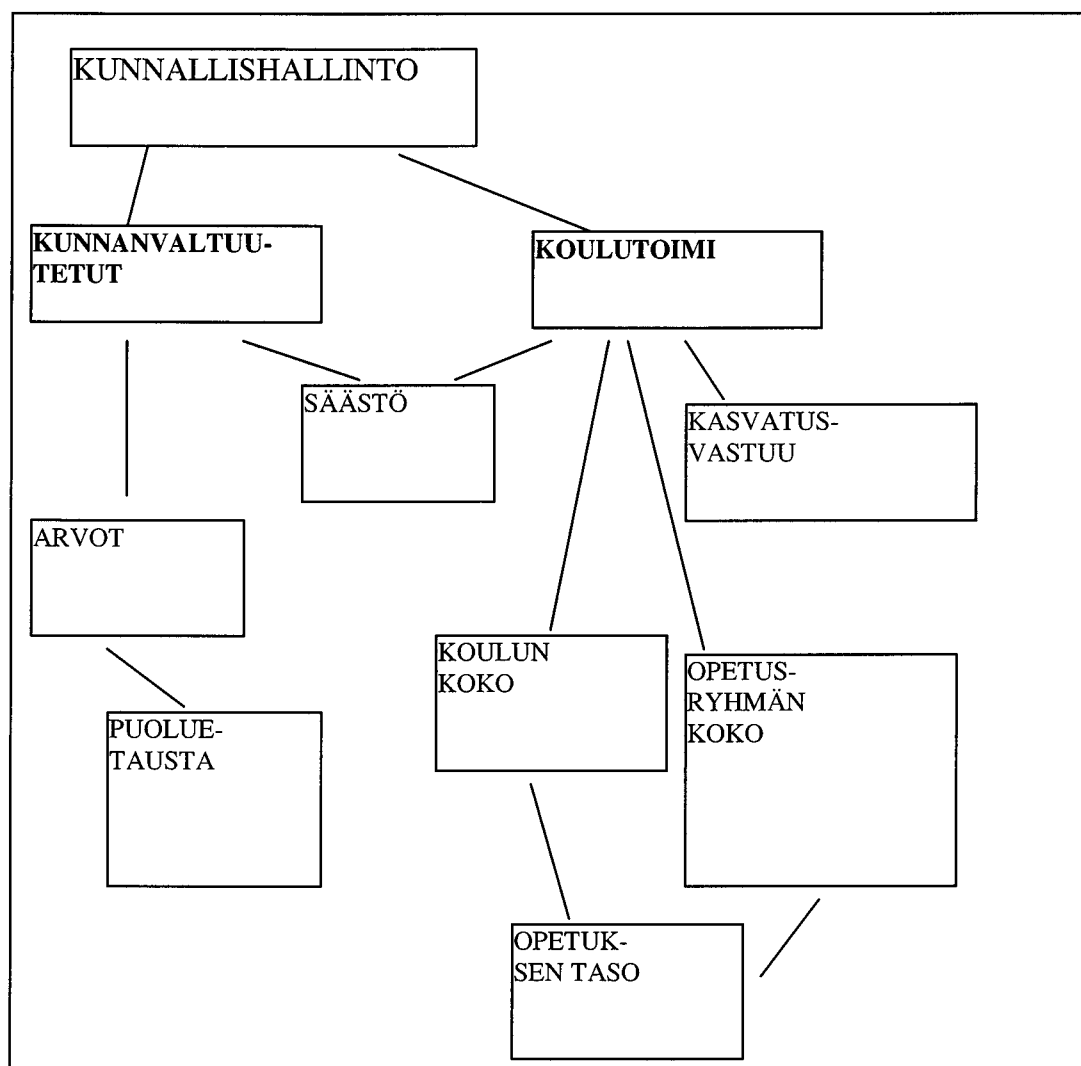
Kruunupyyn kunnan opetussuunnitelman mukaan opetuksen tulee pohjautua humanistiseen ihmiskäsitykseen. Kunnassa vahvana osana olevan ruotsinkielisyyden johdosta opetussuunnitelmien ja opetusjärjestelyiden on otettava huomioon myös kielelliset ja kulttuuriset vähemmistöt. Yksilön oppiminen ja kehitys tulee optimoida ottamalla huomioon jokaisen oppijan henkilökohtaiset edellytykset. Tämä vaatii opetuksen yksilöllistämistä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Uusia tiedonhankintakeinoja on käytettävä ja tietoa on pyrittävä myös arvioimaan kriittisesti. Koulun tulee olla yhteiskunnassa vallitsevien arvojen välittäjä, koska koulutuksen tehtävänä on auttaa lapsia ja nuoria sijoittumaan yhteiskuntaan. Kruunupyyn kunnan opetussuunnitelman mukaan kaikki ihmisen tekemät valinnat ovat pohjimmiltaan arvosidonnaisia. (Läroplan för grundskolan och gymnasiet 1996, 5.)

3 TUTKIMUSONGELMAT

Kuten johdannossa viittasin, olen omassa työssäni luokanopettajana nähnyt kunnan päätöksenteon vaikutukset käytännön työelämälle. Tämä on herättänyt minut pohtimaan näiden päätösten taustalla mahdollisesti olevia tekijöitä. Tutkimusongelmiksi ovat näin muotoutuneet seuraavat asiat:

1. Miten kunnanvaltuutetut arvioivat kasvatusvastuun jakautuvan?
2. Minkälaisia asioita kunnanvaltuutetut arvostavat?
3. Miten puoluetusta ilmenee valtuutettujen arvostuksissa?
4. Miten kunnanvaltuutetut kokevat koulutoimeen kohdistetut säästöt?
 - a) Säästöjen vaikutus koulutoimeen?
 - b) Säästöjen suhde kunnan muihin säästötoimiin?
5. Miten kunnanvaltuutetut arvioivat koulun ja opetusryhmän kokoa sekä opetuksen tasoa?

Kuviossa 1 on nähtävissä tutkimuksen ongelmat kaavion muodossa.

Kuvio 1. Tutkimuksen ongelmakenttä.

4 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

4.1 Tutkimusmenetelmä

Tutkimuksessa sovelletaan Survey-menetelmää, jolla tarkoitetaan etukäteen strukturoitua aineiston keruuta, tässä tapauksessa kyselymenetelmän avulla. Tämän menetelmän vahvuutena pidetään muun muassa sitä, että sille on olemassa valmiita analyysimenetelmiä. Lisäksi menetelmä on tehokas ja taloudellinen varsinkin silloin, kun kyseessä on suuremman joukon toiminnasta, asenteista tai mielipiteistä tiedon kerääminen. (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 1994, 118-120.) Kyselylomakkeen käyttö on perusteltua, koska tarkoituksena on kartoittaa suuremman joukon arvomaailmaa ja koulutuspoliittisia näkemyksiä.

Tutkimuksen ongelmiin haettiin vastauksia käyttäen kyselylomaketta (liite 7). Osaa kyselylomakkeen kysymyksistä (julkisten menojen säästökohteet, kuntien menokohteista säästäminen ja yleiset arvot) on käytetty aiemmissa tutkimuksissa (Suhonen 1988, 1997). Kouluun ja koulutuspoliittisiin asioihin liittyvät monivalintakysymykset ovat tutkijan itsensä laatimia.

4.2 Tutkimuksen kohdejoukko ja aineiston keruu

Tutkimuksen kohdejoukon muodostivat neljän maalaiskunnan - Kaustinen, Kruunupyö, Laihia ja Veteli - kunnanvaltuustojen jäsenet. Kunnanvaltuutettuja mainituissa kunnissa on yhteensä 109. Kaustisen, Laihian ja Vetelin valtuutettujen tuli palauttaa kunnanvaltuuston kokouksen yhteydessä saamansa kyselylomake 22.12.1999 mennessä. Kruunupyön osalta palautuspäivä oli 11.02.2000. Kunnanvaltuutetuista 57 palautti kyselyn. Palautusprosentiksi muodostui näin 52,3 %. Vastanneista naisia oli 16 ja miehiä 41.

4.3 Aineiston käsittely ja analyysi

Aineisto käsiteltiin tilastollisesti SPSS –menetelmän avulla. Koulutuspolitiikkaa koskeva tilastollinen aineisto koostui viisiportaisesta Likert –asteikosta (1=täysin samaa mieltä, 2=jokseenkin samaa mieltä, 3=en osaa sanoa, 4=jokseenkin eri mieltä, 5=täysin eri mieltä). Yleisiä arvoja koskeva kyselykaavakkeen alkuosa koostui aiemmissa tutkimuksissa käytetyistä kysymyksistä. Analysoinnissa tarkasteltiin lähinnä frekvenssejä ja prosenttilukuja. Nämä laskettiin kaikista empiirisen tutkimuksen osioista. Frekvenssien ja prosenttilukujen esittämisen tarkoituksena on muuttujien kuvailu. Kuntien välisiä vertailuja ei suoritettu.

Ristiintaulukoinnilla haettiin yhteyttä yleisten arvojen ja valtuutettujen puoluetustan välillä sekä julkisten ja kunnallisten säästöjen sekä puoluetustan välillä. Merkitseviä yhteyksiä ei löytynyt. SPSS –ohjelmalla suoritettut ristiintaulukoinnit ovat myös liitteissä (liitteet 2,3,4,5 ja 6).

4.4 Tutkimuksen luotettavuus

Puhuttaessa otannasta tarkoitetaan sillä sattumanvaraisesti perusjoukosta tutkimukseen joutuneita tapauksia. Tarkasteltaessa otoksen kokoa tutkimuksessa on selvää, että luotettavin tieto saadaan tutkimalla kaikki tapaukset. Otokokoon vaikuttaa myös tulosten tarkkuustavoite. Jos tutkija haluaa käyttää ja analysoida sisällöllisesti merkitseviä kertoimia, tulisi tutkittavia tapauksia olla vähintään 50. (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 1994, 106-109.) Tutkimuksessani vastanneita oli 57, joten sen perusteella voidaan todeta, että aineiston sisällöllisesti merkittävien kertoimien on mahdollista olla myös tilastollisesti merkitseviä.

Tutkimuksen luotettavuudesta puhuttaessa voidaan se jakaa kahteen osaluokkaan: sisäiseen ja ulkoiseen validiteettiin. Ulkoinen validiteetti tarkoittaa mittauskohteen edustavuutta eli miten tutkittu aineisto suhteutuu perusjoukkoon. Sisäinen validiteetti jakautuu pätevyteen ja pysyvyyteen. (Erätuuli, Leino & Yli-Luoma 1994, 98-99.) Maanlaajuisia yleistyksiä

tutkimukseni perusteella ei voi tehdä, koska kaikki neljä osallisena ollutta kuntaa sijaitsevat Pohjanmaan alueella. Yleistyksen suhteen on siis tarpeen rajoittaa johtopäätökset kyseiselle Pohjanmaan alueelle.

Mittauksen reliabiliteetti eli pysyvyys on sitä parempi, mitä samanlaisempaa tulokset saadaan toistettaessa tutkimus samalle kohdejoukolle.

Mittauksen yhteydessä tapahtuneet satunnaisvirheet, esimerkiksi lyöntivirheet tietojen tallentamisen yhteydessä, mittaajan huolimattomuus ja kyselyyn osallistuvan henkilön mieliala, huonontavat tutkimuksen reliabiliteettiä (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 1994, 94-95). Kunnanvaltuustojen puheenjohtajat jakoivat oman lyhyen, aiheeseen liittyvän alustuksensa jälkeen kokouksissa kyselylomakkeet, ja tarpeen vaatiessa selvensivät epäselviä kysymyksiä. Tämä oli osaltaan lisäämässä pysyvyyttä. Uusintamittausta ei ole suoritettu, mutta kyselylomakkeen monipuolisilla ja samaa aihetta useilla kysymyksillä kartoittaen pyrittiin lisäämään tutkimuksen pysyvyyttä.

Kun tarkastellaan mittarin kykyä mitata sitä, mitä se on tarkoitettu mittaamaan puhutaan validiuden käsitteen yhteydessä pätevydestä. On tärkeää, että mittarin sisältö on tutkittavan asian kannalta järkevä ja perusteltu. Mittarin tulee siis mitata tutkijan tarkoittamaa asiaa. (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 1994, 89-92.)

Rakennevalidius on käsitteenä laajin ja sillä tarkoitetaan tutkimuksen tulosten sopusointua odotusten kanssa. Mittarin tulisi tutkimusprosessin kokonaisuudessa toimia odotetulla tavalla. (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 1994, 92.) Rakennevaliditeetti liittyy tutkimuksen teoriaan ja myös aikaisempiin teorioihin. Jo tehtyjen tutkimusten pohjalta voi luoda odotuksia tutkimuksen tuloksiin nähden, mikäli aihetta on tutkittu aiemmin. (Erätuuli, Leino & Yli-Luoma 1994, 107-108.) Tutkimukseni mittarin osana on kysymyksiä, joita on käytetty aiemmin osana laajoja suomalaisia tutkimuksia. Pätevyyden suhteen ne näin ollen mittaavat sitä, mitä tutkimuksessa tulisikin mitata

Survey-tutkimuksilla saadun tiedon pinnallisuutta kritisoidaan usein. Vastaajat joutuvat valmiiden vastausvaihtoehtojen viidakkoon, josta he eivät välttämättä löydä juuri sitä vaihtoehtoa, joka kuvaisi heidän mielipiteitään. Vastaajien

taustaa ei myöskään voi kovin hyvin ottaa huomioon, ja silti jokaisen vastauksen painoarvo on samanlainen. Kerättävän tiedon luonteella on suuri merkitys. Jos ihminen on kiinnostunut jostain asiasta, hän todennäköisesti paneutuu esimerkiksi aiheeseen liittyvän kyselylomakkeen vastaamiseen paremmin. Jos taas aihe tuntuu vaikealta tai sitä kohtaan ei tunneta kiinnostusta, vastaaminen jäänee helposti vaillinaiseksi tai ainakin voi antaa väärän kuvan tutkittavasta asiasta. Tosiasioista saadaan kaikkein luotettavinta tietoa, kun taas esimerkiksi asenteisiin liittyvät kysymykset voivat tuottaa suuriakin epätarkkuuksia vastauksissa. Alkulan, Pöntisen ja Ylöstalon (1994, 121-122) mukaan kaikkein epäluotettavimpia ovat asenteisiin ja mielipiteisiin liittyvät tiedot. (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 1994, 121-122.)

Tutkimukseni aihe on mielestäni monessa kunnassa tällä hetkellä päivänpolttava kysymys. Muun muassa Kaustisella aiheesta käydään melkein jatkuvasti jonkintasoista keskustelua, ja varsinkin kevään tullessa olemme eri kouluilla saaneet varautua yllättäviinkin käännteisiin. Kiinnostusta pitäisi siis kunnanvaltuutetuilta löytyä, joskin tiettyä kyllästymistä aiheeseen voi myös tulla esiin. Tähän voisi esimerkiksi viitata vastausprosentti, joka kohoaa vain hieman yli viiteenkymmeneen.

Kulttuuritutkimuksen puolella puhutaan niinsanotusta normipaineesta, joka yleisesti mielletään sellaiseksi toiminnaksi, jossa normit ja säännöt säätelevät yksilön käyttäytymistä yhteiskunnassa. Alasuutarin (1993) mukaan kulttuuritutkimus kuitenkin kritisoi edellä mainittua näkemystä. Kritiikin mukaan on olemassa kahdenlaisia sääntöjä, joita ihmiset noudattavat toiminnassaan: sosiaalisia normeja ja konstitutiivisia sääntöjä. Sosiaaliset normit velvoittavat ihmisen käyttäytymään sääntöjen mukaan. Konstitutiivisilla säännöillä ihminen tekee muille ymmärrettäväksi, mitä hän tarkoittaa. (Alasuutari 1993, 48.)

Normatiivisten sääntöjen kulttuuristen taustojen tutkiminen ja yksilöiden halujen sosiaalinen konstruktio on ollut yksi kulttuuritutkimuksen keskeisistä teemoista (Alasuutari 1993, 51). Normit ovat varmasti pitkälti määräämässä myös vastaamista lähettämääni kyselylomakkeeseen, vaikkakin toivon, ettei näin olisi. Kunnan taloudellinen tilanne on yksi normeista, jotka säätelevät

myös valtuutettujen toimintaa. Ehkä todellinen mielipide jää näiden normien rajoittamaksi. Tässä tilanteessa valtuutetun tulisi pyrkiä mielestäni enemmänkin konstitutiiviseen ajattelutapaan, ja ymmärtää sosiaalisten normien ja oletusten merkitys, mutta kuitenkin toteuttaa omaa yksilöllistä näkemystään edellä mainittujen normien puitteissa. Tietyssä mielessä voitaisiin siis ajatella, että kvalitatiivisella tutkimuksella päästäisiin kenties pureutumaan paremmin yksilön ajatusta rajoittavien normien taakse.

4.5 Tutkimuksen rakenne

Tutkimuksen alkuosassa tarkastellaan peruskoulun opetussuunnitelman (1994) yleisiä periaatteita sekä osallisina olleiden kuntien opetussuunnitelmien kasvatusta- ja opetustyön päämääriä. Empiirinen tutkimus liittyy varsinaisiin pääteemoihin, joita ovat kasvatusta, arvot ja koulutoimen säästöt. Tutkimuksen tulokset ovat kunkin pääteemakappaleen jatkeena.

5 KASVATUS

Me kaikki olemme kasvattajia jossakin elämämme vaiheessa. Toiset meistä toimivat ammattikasvattajina, toiset taas oheiskasvattajina. Oheiskasvatusta annamme ja saamme jo lapsuudesta lähtien. Sitä tulee muun muassa leikeissä ja varttuessamme ystäväpiirissä, työelämässä ja yleensäkin monissa elämän eri vuorovaikutustilanteissa. Kasvatuksen ja ihmisenä kasvamisen merkitystä ei voi korostaa liikaa. Lapsena me saamme aineksia tulevaa elämää varten ja pitkälti siitä riippuu, mihinkä suuntaan elämämme lähtee kehittymään. Lapsena tapahtuneet laiminlyönnit kasvatuksen suhteen kostautuvat usein tulevaisuudessa. Aikuisuudessa me olemme myös kasvatuksen kohteena, mutta enemmänkin olemme itse kasvattajina. Tämän tehtävän ymmärtäminen olisikin ensiarvoisen tärkeää tulevia sukupolvia ajatellen. Nykytekniikan kehittyessä kasvatuksella näyttää olevan yhä pienempi rooli. Videot, tietokoneet ja erilaiset pelilaitteet hoitavat liian suuren osan ihmiselle kuuluvasta kasvattajan tehtävästä.

5.1 Kasvatus käsitteenä

Hirsjärvi (1991, 19-20) luonnehtii tiivistäen kasvatuksen määrittelyn keskeisiksi lähtökohdiksi kolme asiaa. Ensinnäkin kasvatusta voidaan tarkastella joko laajasta tai suppeasta näkökulmasta. Toiseksi, kasvatuksella käsitteenä on eri ulottuvuuksia, kun tarkastellaan kasvatusta prosessina tai tuotoksena. Kolmanneksi kasvatusta luonnehditaan usein myös sen instrumentaalisuuden eli välineellisyuden mukaan. Tässä on siis olennaista se, minkä välineenä kasvatus toimii. Kasvatustieteen käsitteistössä kasvatusta pidetään inhimillisenä toimintana, jonka tarkoitus on edellytysten luominen ihmisen monipuoliselle kehitykselle ja kasvulle. Sitä pidetään myöskin yläkäsitteenä, johon sisältyvät opetuksen ja koulutuksen käsitteet. (Hirsjärvi (toim.) 1990, 72.) Kasvatus on yhteydessä yhteiskunnan välittämiin arvoihin ja normeihin. Kasvattajien omaksumat arvot välittyvät kasvatettaville joko tietoisesti tai osin tiedostamatta. (Hirsjärvi, Löfman & Tahvanainen 1976,1.)

Toiskallio määrittelee kasvatuksen ihmisten väliseksi tavoitteelliseksi toiminnaksi, jolla ohjataan kasvua. Kulttuurista riippuen kasvatuksen tavoitteet, sisällöt ja menetelmät saattavat poiketa selvästikin toisistaan. Kasvatus voi myöskin kehittyä ihmisen itsekasvatukseksi. Jos pysyvät olosuhteet, tilapäiset kasvatusolosuhteet ja suunnitellumpi kasvatus ja koulutus tuottaa tulosta, vahvistuu yksilön itsekasvatuksellinen puoli. Tämä on tietysti myös tavoitteena, koska ihmisestä itsestään lähtevä halu kasvaa on tärkeä tekijä yksilön kasvussa. Puhuttaessa kasvatuksen käsitteestä on nähtävä yksilöllisen puolen lisäksi myös yhteiskunnallinen puoli. Yksilö kehittyy yhteiskunnan jäsenenä sosialisoinnin kautta. Vaikka kasvatus kohdistuu nimenomaan yksilön persoonallisuuden kasvattamiseen, tulisi sen antaa valmiudet myös yhteisöjen ja niiden kulttuurin kehittämiseen ja uudistamiseen. (Toiskallio 1988, 14-20.)

Leino & Leino mukaan kasvatusta käsitteenä voidaan ajatella kolmen eri suuntauksen mukaan. Ensimmäinen ajattelutapa on teknologinen. Siinä erotetaan kaksi eri tasoa, makrotaso ja mikrotaso. Makrotasolla kasvatettavan ja kasvattajan väliseen vuorovaikutukseen ei kiinnitetä huomiota. Tällöin liikutaan valtakunnallisella tasolla ja esimerkiksi laajojen kasvatustavoitteiden suunnittelussa. Mikrotaso on käytännön toimintaa, jossa välitetään tietoa ja taitoja. Teknologisessa ajattelutavassa tietoa pidetään kulutustavarana. Tiedon omaksumista myöskin kontrolloidaan muun muassa erilaisin testeillä. Tarkoituksena on pitää huolta yhteiskunnan kilpailukykyä ja kansalaisten hyvinvoinnista. (Leino & Leino 1992, 10-12.)

Edellä esitetyn ajattelutavan vastakohtana on humanistinen kasvatustavoittelu. Siinä lähtökohdaksi on yksilö ja yksilön ominaisuudet ja kehittymismahdollisuudet. Kasvattajan tarkoituksena on kehittää kasvatettavan itsetuntemusta, omia mahdollisuuksia ja taipumuksiaan. Näihin päämääriin pyrkivälle kasvattajalle tärkeitä asioita ovat yksilön minäkäsitys, kiinnostukset ja persoonallinen tietorakenne. Kulttuuria eri muodoissaan pidetään tärkeänä ja kasvattajan tulisi hyödyntää sitä tietojensa ja kokemustensa perusteella. Tiedon opiskelu ei saa olla päätarkoitus vaan se on alistettava persoonallisen kasvun välineeksi. (Leino & Leino 1992, 12-13.)

Kolmantena kasvatusajatuksellisena suuntauksena on emansipatorinen käsitys. Se painottaa käytännön kasvattajien ammatillista kehittymistä ja yhtäläillä paikallisten kasvatusorganisaatioiden kehittymistä. Yhteiskuntarakenne ja paikalliset olosuhteet säätelevät kasvatuksen mahdollisuuksia, ja nämä tulisikin tiedostaa uudistuksien aikaansaamiseksi. Emansipatorisessa käsityksessä arvojen merkitys nähdään tärkeänä. Ne ohjaavat niin yksilön kuin yhteisönkin kehittymistä. (Leino & Leino 1992, 13-15.)

Useat tutkijat jakavat kasvatuksen käsitteen kolmeen osa-alueeseen. Nämä alueet ovat psykologinen, sosiologinen ja antropologinen.

5.1.1 Kasvatuksen psykologinen määritelmä

Puhuessamme arkikielellä kasvatuksesta osumme todennäköisesti lähelle kasvatuksen psykologista määritelmää, joka on suppea näkökulma aiheeseen. Tässä käsitteellä tarkoitetaan kasvattajan ja kasvatettavan välistä vuorovaikutusta, joka on käytännöllistä toimintaa. Kasvatus on tällöin myös tavoitteellista toimintaa eli sillä pyritään johonkin tiettyyn päämäärään. Nykyisen käsityksen mukaan kasvatus on myöskin elinikäistä toimintaa, kun se ennen liitettiin nimenomaan lapsuus- ja nuoruusikään. (Antikainen 1993, 10-11.) Hirsjärvi ja Huttunen (1990, 7-8) painottavat vuorovaikutukseen liittyen kasvattajan ja kasvatettavan subjektiivisuutta. Molemmat asettavat tavoitteita ja suuntaavat toimintaansa. Vuorovaikutus perustuu pääosin kielelliseen viestintään, joka on kasvatuksen tehokkain väline.

5.1.2 Kasvatuksen sosiologinen määritelmä

Kasvatuksen sosiologinen määritelmä sijoittuu laajimman (filosofisen antropologian kasvatusajatus) ja suppeimman määritelmän väliin. Kasvatus on sosiaalistumista siihen yhteiskuntaan, yhteisöön, ryhmään, jossa yksilö elää. Kasvattajina ei nähdä toimivan pelkästään henkilöitä vaan myös

erilaisilla sosiaalisilla ja kulttuurisilla rakenteilla ja instituutioilla nähdään olevan vaikutusta. Voidaankin puhua oheiskasvattajista. Tällaisia ovat muun muassa televisio, tietokonepelit ja vaikkapa nuorisotalo. Kasvatus ymmärretään erilaiseksi erilaisissa sosiaalisissa ympäristöissä. (Antikainen 1993, 11-12.)

Kasvatus sosialisatona on pitkälti sukupolvien välistä vuorovaikutusta. Tämä sosialisatio on kuitenkin nähtävä laaja-alaisesti. Tarkasteltaessa kasvatuksen vaikutusta yksilöön on kenties hyvinkin vaikea nähdä niitä tapahtumia ja toimintoja, jotka häneen ovat olleet vaikuttamassa. Johtuen juuri sukupolvien välisestä aktiivisesta vuorovaikutuksesta voidaan todeta, että yksilö ei ole vain ympäristön mekaaninen tuote. (Hirsjärvi & Huttunen 1990, 5-6.)

5.1.3 Kasvatuksen antropologinen määritelmä

Kasvatus ymmärretään kaikkein laaja-alaisimmin filosofisessa antropologiassa. Tämän ajattelutavan juuret johtavat antiikin Kreikkaan, jossa ihmistä pyrittiin muokkaamaan tietyn ihannekuvan mukaisesti. Kasvatus on siis *täyteen ihmisyyteen* ohjaamista tai osa tutkijoista käyttää käsitettä *ihmisen ihmistyminen*. Huomionkohteena on ensisijaisesti se, mikä yleisesti ihmisessä on olennaista. (Hirsjärvi 1991, 20-21.)

Antiikin historian suuri filosofi Platon pohti myös kasvatuksen merkitystä ihmisen kehittämisessä. Erityisesti hän tarkasteli järjen, tahdon ja halun tasapainoista kehittymistä. Järjen ja tahdon on Platonin mukaan oltava hallitsevassa asemassa ihmisen mielitekojen suhteen. Kasvatuksen tuli edetä kohti kolmea hyvettä: viisautta, rohkeutta ja malttia. (Leino & Leino 1992, 28-29.)

Kuten edellä on todettavissa, kasvatusta käsitteenä voidaan määritellä hyvinkin laaja-alaisesti ja eri näkökulmista. Määriteltäessä kasvatusta psykologisesti ja ajateltaessa asiaa humanistisen näkemyksen mukaan päästään mielestäni paneutumaan koko asian ytimeen. Lähtökohta tulee olla

ruohonjuuritasolla, jossa selkeästi tiedostetaan yksilö ja yksilön ominaisuudet ja pyritään kasvatuksella luomaan hyvät edellytykset tulevalle elämälle. Sosiologisen näkemyksen mukaan kasvatukseen vaikuttavat sosiaaliset ja kulttuuriset rakenteet. Nämä olisi myös syytä nykyaikana tiedostaa varsin tärkeänä osana yksilön kehittämisessä. Oheiskasvattajien määrä ei ainakaan tule tulevaisuudessa vähentymään.

5.2 Kuka on kasvattaja?

Kasvatuksessa on kysymys kahden osapuolen välisestä suhteesta ja vuorovaikutuksesta. Aina ei kuitenkaan pystytä välttämättä tarkasti yksilöimään ja määrittelemään kasvattajaa. Vaikka välillä kasvattaja henkilöityy konkreetiksi ihmiseksi, niin yksilön kasvuun vaikuttaa myös muut tahot, kuten ympäristö tai koulu. Heinosen (1989, 67) määritelmän mukaan kasvattaja on jokainen sellainen ihminen, joka tarkoituksellisesti pyrkii edistämään toisen ihmisen kehitystä. Heinosen määritelmässä kasvattaja katsotaan ihmiseksi ja muut "kasvattajat" kuuluvat kasvuympäristöön.

Harva (1963, 107-110) jakaa kasvattajat kahteen ryhmään. Toiseen ryhmään kuuluvat ihmiset, jotka ovat kasvattajina omasta halustaan. Toisen puolen muodostavat ne, joidenka työhön tai velvollisuuksiin kasvattaminen kuuluu. Keskeisenä kasvattajaa määrittelevänä asiana Harva toteaa, että hänen tulisi synnyttää kasvatettavissa elämän päämääriä ja myös uskoa näihin päämääriin. Kasvatustavoitteiden pitäisi siirtyä osaksi yksilön arvomaailmaa, jolloin päästään itseohjautuvan kasvun suuntaan.

Hirsjärvi mainitsee sanan ihannekasvattaja. Hänen mukaansa ihannekasvattajan löytäminen on erittäin kyseenalaista. Toisen ihmisen kehityksen edistämiseen, tiedostaen tai tiedostamatta, vaaditaan tahtoa, tietoa ja taitoa. Tuskin kenellekään nämä asiat ovat valmiina vaan siihen vaaditaan molemminpuolisen luottamuksen ja kunnioituksen hankkimista. Kasvattajan tulee siis ansaita oma asemansa, eikä ihannekasvattajan

ominaisuuksina pidetyt kärsivällisyys, oikeamielisyys ja nöyryys takaa ihmisestä ihannekasvattajaa. (Hirsjärvi & Huttunen 1991, 33.)

5.3 Kasvatusvastuu

“Ihmiset tietävät mitä tekevät;
 he tavallisesti tietävät,
 miksi he tekevät niin;
 mutta sitä he eivät tiedä,
 mitä heidän tekemisensä tekee.”
 (Opettaja –lehti (26-31) 1999, 20.)

Aristoteleen mukaan ihmisen teon moraalinen arvo perustuu siihen, minkälainen suhde tekijällä itsellään on ollut tekoonsa. Tässä yhteydessä voidaan puhua käsitteestä vastuunalaisuus. Aristoteleen mukaan vastuunalaisuudelle voidaan esittää kolme kriteeriä. Ensimmäiseksi teon on oltava vapaaehtoinen. Toiseksi tekijän on tiedettävä, mitä hän tekee. Kolmanneksi tekijän tarkoitus perustuu ennen tekoa suoritettuun harkintaan siitä, mikä vaihtoehdoista on paras. Hirsjärvi (1991, 55-56) painottaa nimenomaan tahdon vapautta kasvatusvastuun ehdottomana edellytyksenä. Tilanteissa, joissa kasvattajan toiminnalle asetetaan tarkkoja rajoja, poistuu kasvatusvastuu niiltä osin. Vastuulliseen toimintaan vaaditaan myös monenlaisia tietoja. Tekijän on tiedettävä vaihtoehtoja teoilleen ja myös ymmärrettävä niiden seuraukset ja vaikutukset.

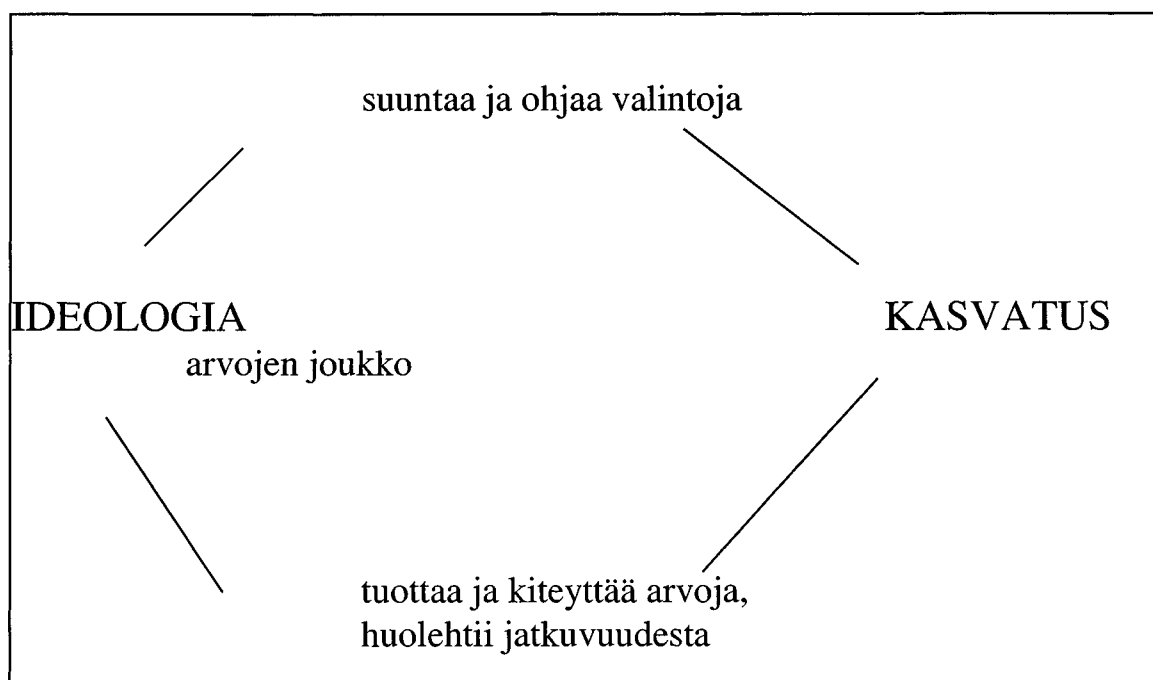
Ojalan (Opettaja –lehti (21) 1999, 20) mukaan kaikkien osapuolien, opettajien, vanhempien, lasten ja viranomaisten tulisi osallistua yhteisen vastuun ymmärtämiseen ja kantamiseen. Esimerkiksi kunnallishallinnossa on vaikea erottaa yksilöllistä kasvatusvastuun kantajaa, mutta kunnan päätäntävalta edellyttää ehkä jopa suurempaa kasvatusvastuun ymmärtämistä. Kasvatus ja kasvatusvastuu ovat käytännön toimenpiteitä riippumatta siitä, toimitaanko opettajana, poliitikkona tai hallintovirkamiehenä.

Hoffmannin (Pitkänen (toim.) 1996, 8) mukaan maailmassa vallitsee kasvatuksellisen toiminnan suhteen suuri epävarmuus. Ihmiset epäröivät siirtää omia normeja ja arvoja toisille, koska he ovat tietoisia omien näkemysten suhteellisuudesta. Vastuuta pakoillaan turvautumalla muun muassa ylioptimistisiin ihmiskuviin tai ajatuksiin yksilön vapaasta omakohtaisesta kehityksestä, jolloin syntyisi näkemysten esittäjien mukaan hyviä tuloksia. Tällaisen ajattelutavan kannattajat pitävät moraalialueen kuin synnynnäisenä tekijänä. Hoffmann pitää tätä vastuun pakoilua vaarallisena ja korostaa, että kasvatuksen vastuu perustuu vastuuseen lapsen elämästä ja maailman tulevaisuudesta.

Ymmärtääkö esimerkiksi kunnan päätöksenteossa mukana oleva ihminen kunnan päätösten seuraukset? Tässä tullaan vastuu –kysymyksen ytimeen. Päätöksiä tehdään ymmärtämättä välttämättä niiden kauaskantoisia seurauksia. Vastuu on silti jakamaton. Varsinkin, kun on kysymys yhteiskuntamme lasten ja nuorten tulevaisuudesta, päättäjien olisi tiedostettava oma selkeä kasvatustuensa ja nähtävä pidemmälle tulevaisuuteen. Kuntien taloudellinen tilanne ei välttämättä ole hyvä, mutta vastuullisuutta on myös asioiden laittaminen tärkeysjärjestykseen.

5.4 Arvojen ja kasvatuksen suhde

Kasvatus ja koulutus nähdään niin arvoja välittäväksi, kuin myös uusia arvoja luovaksi kulttuurin alaksi. Arvot ryhmittyvät ihmisten ja yhteisöjen toiminnassa yleensä jonkinlaisiksi järjestelmiksi, aatekimpuiksi, joista käytetään nimitystä ideologia. Kasvatuksen ja arvojen suhdetta voidaan kuvata kuvion 2 osoittamalla tavalla.

KUVIO 2. Ideologian, arvojen ja kasvatuksen vuorovaikutus (Hirsjärvi & Huttunen 1991, 45).

Tässä yhteydessä Hirsjärvi määrittelee arvon asiaksi, jonka toteuttamista varten jokin viime kädessä tapahtuu. Arvot ovat abstraktioita, jotka toimivat kriteereinä ihmisten ja ihmisyyhteisöjen valinnoissa. Ne ovat myöskin inhimillisten pyrkimysten ja käyttäytymisen säätäjiä. Arvot ilmenevät yhteiskunnan kulttuurissa. Voidaan myös sanoa, että kulttuurin tuotteet ovat ilmauksia pyrkimyksestä toteuttaa tiettyjä arvoja ja saada aikaan jotain mielekästä. Kun tarkastellaan esimerkiksi koulutuksen uudistamista, voimme pohtia, mitä arvoja on tahdottu toteuttaa. Kulttuuritodellisuuden takana on erilaisia arvolajeja. Eri tutkijoiden mukaan keskeisiä arvolajeja ovat muun muassa seuraavat: materiaaliset ja fyysiset, teoreettiset, taloudelliset,

esteettiset, sosiaaliset, poliittiset, uskonnolliset ja eettiset arvot. (Hirsjärvi & Huttunen 1991, 45.)

Arvot ovat ajatusjärjestelmämme oleellisia elementtejä. Ajatustemme kokonaisuudesta, järjestelmästä, käytetään nimitystä maailmankatsomus tai suppeampaa nimitystä maailmankuva. Kasvatuksen tehtävänä on antaa ja välittää rakennusaineeksi maailmankuvan muodostumista varten. Maailmankatsomuksen käsite liittyy läheisesti ideologian käsitteeseen. Molemmat ovat luonteeltaan käytännön toimintaa ohjaavia. Käsitteet eroavat selvimmin toisistaan siinä, että ideologia on aina useille yksilöille yhteinen ja maailmankatsomus taas on luonteeltaan subjektiivinen. Kasvatusideologiat ovat laajan joukon tai ryhmän ajatusrakennelmia. Yhden yksilön kasvatusideologiaa tarkasteltaessa onkin syytä nähdä tämä yksilö ryhmänsä edustajana. Arvot ja ideologiat ilmenevät monin tavoin kunkin aikakauden kasvatuksessa. Kuitenkin kasvatustavoitteet ovat aikakaudesta riippumatta aina osoituksia joistain arvoista. (Hirsjärvi & Huttunen 1991, 45.)

Kasvatus tarkoittaa sekä olemassa olevien normien ja arvojen siirtämistä kasvatettaville että valmiutta uusien normien tuottamiseen. Kasvatus on siis aina moraalista toimintaa. Me teemme koko ajan valintoja, jotka pohjautuvat omaksumiimme arvoihin ja normeihin. Näin kasvattamisessa mukana olevat ihmiset vaikuttavat myös toisten käyttäytymiseen. Kasvattaja voi olla asiasta tietoinen tai sitten ei. (Pitkänen (toim.) 1996, 7.)

5.5 Tutkimuksen tulokset ja johtopäätökset

5.5.1 Kunnanvaltuutettujen näkemykset kasvatusvastuun jakautumisesta

Taulukossa 1 nähtävillä kysymyksillä kartoitettiin kunnanvaltuutettujen mielipiteitä kasvatusvastuun jakautumisesta. Tarkat frekvenssit ja prosenttijakaumat kysymyksittäin ovat liitteessä 1.

Taulukko 1. Kunnanvaltuutettujen näkemykset kasvatusvastuun jakautumisesta.

	N	Minimiarvo = täysin samaa mieltä	Maksimiarvo = täysin eri mieltä	Keskiarvo
*kunnallishallinnossa mukana olevilla ihmisillä on myös kasvatusvastuu kuntansa lapsista ja nuorista	57	1,00	5,00	2,1404
*kasvatusvastuu lapsista ja nuorista on ainoastaan lasten vanhemmilla ja opettajilla	57	1,00	5,00	3,3684
*opettajalla tulee olla selkeä kasvatusvastuu oppilaistaan	57	1,00	4,00	1,7368

Kuten taulukosta näkyy, opettajalla katsotaan olevan selkeä kasvatusvastuu oppilaistaan. Tätä voidaan ehkäpä pitää jopa itsestäänselvytenä. Mutta tässä tullaan siihen, mikä vastuu lasten vanhemmilla on lastensa kasvatuksessa ennen heidän kouluuntuloaan. Pystyykö ja pitääkö opettajan yrittää muuttaa oppilaiden käyttäytymistä? Viittaan tässä Hoffmannin ajatukseen kasvatuksellisen toiminnan epävarmuudesta. Nykyään osa vanhemmista epäröi siirtää omia normeja ja arvoja lapsilleen, ja siirtää kasvatusvastuuta muun muassa opettajille. Opettajan kasvatusvastuun korostuminen tutkimuksessa vahvistaa osaltaan myös edellämainittua näkemystä. Kysyttäessä kasvatusvastuun jakautumista ainoastaan lasten vanhemmille ja opettajille on todettavissa, että vastausten jakauma kallistui lähimmäksi vaihtoehtoa *jokseenkin eri mieltä*. Lisäksi kysyttäessä kunnallishallinnossa mukana olevien ihmisten kasvatusvastuuta kuntansa

lapsista ja nuorista vastausten jakauma oli lähinnä vaihtoehtoa *jokseenkin samaa mieltä*. Tämän perusteella voidaan ajatella, että kunnanvaltuutetut katsovat myös heillä olevan ainakin jonkintasoisen kasvatusvastuun tehdessään päätöksiä.

6 ARVOT

6.1 Mitä arvot ovat?

Arvojärjestelmä ja arvot ovat osa ihmisen maailmankuvaa. Arvoja pidetään tietynlaisina yhteiskunnallisina, poliittisina ja sosiaalisina asenteina, joiden mukaan määritellään ihmisten arvomaailmaa. Näin arvoja voidaan mitata eräänlaisina ihmisten henkilökohtaisina tärkeysjärjestykseen laittamina asioina. (Helve 1993, 89.)

Useat sosiaalipsykologit erottavat tarkasti arvot, asenteet ja uskomukset. Asenteet ovat yhteydessä konkreettisiin objekteihin, kohteisiin, kun taas arvot ovat abstraktien asioiden arviointijärjestelmiä. Asenteet voidaan nähdä jostakin asiasta "pitämisenä" tai "ei-pitämisinä", ja nämä taas perustuvat arvoon. Otetaan esimerkiksi luonnon säilyttäminen, vaaliminen, joka on arvo. Tämä arvo voi johtaa erilaisiin asenteisiin eli esimerkiksi ydinvoiman puolustaminen vs. ydinvoiman vastustaminen. Abstraktit arvot ovat pohjana ihmisen arvomaailmalle ja hänen tavalleen arvostaa asioita eli hänen asenteilleen. Ihmisten arvomaailmalla on taipumus pysyvyyteen. Ihmiset saattavat kuitenkin muuttaa asenteitaan ja näin myös heidän arvonsa saattavat muuttua. (Helve 1993, 89-92.)

Uskomukset ovat ihmisen arvojärjestelmän osa. Ne voivat olla hyvinkin ristiriitaisia ja sisältää sekä positiivisia että negatiivisia piirteitä. Esimerkkinä mainittakoon: "Pakolaiset ovat työtävieroksuvia ja musikaalisia." Tämä väittämä ei perustu tietoon, vaan se on uskomus. Uskomukset voivat kuitenkin perustua myös tietoon. Uskomuksilla on merkitystä siihen, minkälaisia asenteita ja arvoja ihmiselle myöhemmin muodostuu. (Helve 1993, 92.)

"Arvolla voidaan tarkoittaa kaikkea mikä on tavoiteltua, haluttua, tarvittua ja arvostettua, samoin kuin vapauksia, oikeuksia ja hyveitä." Airaksinen (1988, 130-133) määrittelee arvon asiaksi, joka on toiminnan päämääränä, motiivina ja tarkoituksena. Näin arvot sidotaan inhimilliseen toimintaan. Mielenkiintoinen on myös Airaksisen toteamus arvojen määräytymisestä.

Hänen mukaansa arvot eivät määräydy ihmisten todellisten valintojen mukaan vaan sen mukaan, miten he valitsisivat, jos olisivat ihanteensa mukaisia. Tieto ja järki ovat muodostamassa ihmiselle rajoja.

Caduto (1985, 9-11) tarkastelee arvojen syntymistä kolmeen eri tieteenalaan liittyvällä teoriolla. Kognitiivisen ja moraaliteorian mukaan ihminen omaksuu arvot kanssakäymisessä muiden ihmisten kanssa. Tuon näkemyksen mukaan moraalisen ja älyllisen toiminnan välillä on tasapaino, jonka seurauksena ihminen kehittyy älyllisesti ja moraalisesti itsenäiseksi. Sosiaalisen oppimisen teoriassa painotetaan arvojen muodostumista mallioppimisen kautta. Freudin psykoanalyttisessa teoriassa nähdään tärkeänä lasten ja vanhempien välinen kulttuuria siirtävä prosessi, jonka perustana on lapsen oma minä.

Allardt käyttää käsitettä sosiaaliset arvot, jotka tarkemmin määriteltynä ovat ympäristöstä opittuja, yleisiä, pysyviä, tavoitteita koskevia ja valintataipumuksia. Hän painottaa nimenomaan ympäristöstä oppimista, koska ihmisillä voi esiintyä myös biologisperusteisia valintataipumuksia, ja nämä on erotettava arvojen käsitteestä. (Allardt 1987, 51,55.)

Sekä Platon että Aristoteles korostavat myös ihmisen valintojen merkitystä ihmistä kehittävänä tekijänä ja elämän muokkaajana. Me valitsemme keinoja, joilla pyrimme tavoitteisiin, mutta me emme voi suoraan valita lopullista päämäärän saavuttamisen tilaa. (Hardie, 160,168.)

Arvo on merkityksiltään hyvin moninainen. Voidaan puhua muun muassa aineellisista arvoista ja asioista, jotka ihmiset ovat sopineet arvokkaiksi. Ahlman paneutuu enemmän arvojen henkiseen olemukseen. Hänen mukaansa arvot ja välineet ovat toistensa vastakohtia. Väline palvelee lopulta aina jotain arvoa, kun arvo on olemassa vain itseään varten. Ahlman menee vielä syvemmälle arvon määrittelemisessä ja päätyy pohtimaan laajasti ihmisen tahtoa. Ihmisen tahdon suunta on merkityksellinen. Arvoja on ainoastaan siellä, missä on tahtoa eli tahto itse on lopulta arvokas. Arvot ovat siis henkisiä suureita. Ne ovat myös täysin subjektiivisia, absoluuttisia ja itsessään moraalialia. (Ahlman 1967, 121,131.)

Sajama (1993, 87-90) luonnehtii alustavasti arvoa asiaksi, johon ihminen ottaa myönteisen asenteen. Arvon käsitteellinen ero voidaan ajatella olevan arvosubjektin ja arvo-objektin välillä. Arvosubjekti on se henkilö tai ryhmä, joka arvostaa jotain asiaa. Arvo-objekti taas on asia, jota arvostetaan. Tämä jaottelu on hyvin karkea ja myöskin hyvin neutraali, ja useat tutkijat pystyvätkin olemaan tämänkaltaisesta jaottelusta samaa mieltä. Onkin syytä tarkentaa tätä käsitteen määrittelyä ja Sajaman mukaan on olemassa ainakin neljä erilaista tapaa käsittää arvo. Ensinnäkin arvo voidaan nähdä ihanteena tai hyveenä. Tällöin käsitteellä tarkoitetaan jotain ihannetta tai hyvien ominaisuuksien joukkoa, joka on tavoittelemisen arvoinen. Toiseksi arvo voi olla arvosubjektin ominaisuutena. Tässä keskeisenä nähdään se, että arvo on valintataipumus. Tätä näkökantaa kannattaa muun muassa sosiologi Erik Allardt, johon olen jo aiemmin viitannut. Objektivistit katsovat arvon olevan objekti, joka on subjektin ulkopuolisessa maailmassa. Jos ihmiset arvostavat oikeudenmukaisuutta, niin silloin oikeudenmukaisuus on arvo. Lähimmäksi arkiajattelua Sajama katsoo päästävän silloin, kun arvo nähdään objektin ominaisuutena. Jos esimerkiksi jotain ihmistä pidetään hyvänä, niin silloin tämä hyvyys on tuori ihmisen ominaisuus, eikä mikään itsenäinen asia.

Turunen (1997, 324) jakaa arvot neljään pääluokkaan: kokemusarvoihin, arvostukseen, ihanteisiin ja varsinaisiin arvoihin. Kokemusarvoilla hän tarkoittaa sitä, että ihmiselämässä eteen tulevien kokemusten arvolla mitataan hetkien arvoa. Erilaiset asiat, joita koemme, herättävät meissä tunteita, tuntemuksia ja aistimuksia. Näin siis kaikkien arvojenkin arvo mitataan erilaisilla kokemuksilla.

Arvostuksen kohteet ovat monimaiset. Ihmiset arvostavat konkreetteja asioita, kuten asuntoja, autoja, koruja ja rahaa. Myös abstraktit asiat kuuluvat arvostuksen piiriin. Näitä ovat mm. menestys, kuuluisuus, voittaminen ja johtajuus. Osa arvostaa myös ihanteita, jotka ovat myös oma arvoluokkansa. Arvostettavia ihanteita voivat olla esimerkiksi kohteliaisuus, oikeudenmukaisuus ja tasapuolisuus. Arvostuksen kohteena ovat myös varsinaiset arvot, kuten totuus. (Turunen 1997, 95-96.)

Yksilöt tekevät päätöksiään arvostusten perusteella. Aina ei kuitenkaan huomaa niiden vaikutusta päätöksen tekemiseen. Arvostukset kuitenkin luovat ihmiselle päämääriä ja näihin päämääriin pyrkiessään ihminen toteuttaa juuri omia arvostuksiaan. Erilaisissa päättävissä elimissä toimiessaan ihmiset heijastavat myös omia arvostuksiaan. Näin on esimerkiksi kunnanvaltuuston jäsenten suhteen. Yleensä yksilö ottaa huomioon myös yleisen mielipiteen ja äänestäjien arvostukset. Päätöksiä tehdään myös muiden arvojen suhteen kuin pelkästään arvostusten. Voidaan ottaa huomioon esimerkiksi yhteisvastuullisuus ja oikeudenmukaisuus. Turusen mukaan yksilön ja yhteisöjen ratkaisuja ohjaavat lisäksi erilaiset ihanteet, mutta perusaineksen muodostavat kuitenkin arvostukset. (Turunen 1997, 99-100.)

Arvostuksille ja ihanteille ei ole aina helppo vetää selkeää rajaa. Arvostukset ovat kuitenkin häilyvämpiä ja muuttuvampia kuin ihanteet. Ihanteet ovat asioita, joita asetetaan päämääriksi. Joku voi arvostaa esimerkiksi jotain tiettyä automerkkiä, mutta jos hän asettaa päämääräksi tuon merkkisen auton hankkimisen, on arvostus muuttunut ihanteeksi. (Turunen 1997, 199-202.)

Varsinaisia arvoja on vain kolme: totuus, kauneus ja hyvä. Turusen (1997, 333) mukaan totuus on käytännöllistä ja sen seuraaminen johtaa usein haluttuun lopputulokseen. Kauneus taas on vakavasti otettava asia, koska sillä on merkittävä asema ihmisten elämässä. Ihmiset kaunistelevat ympäristöään ja toisaalta taas kuvaavat arvokkaita kokemuksia kauniiksi. Kauneus lienee siis ennen kaikkea kokemus. Hyvä tai hyvyys on asia, jolla ihminen arvioi tai voi arvioida kaikkea kohtaamaansa. Turunen kutsuukin *hyvää* muun muassa kategorioiden kategoriaksi ja arvojen arvoksi. (Turunen 1997, 333, 343-345.)

Onko arvoilla siis merkitystä? Tieto ja järki rajoittavat ihmisen toimintaa omien arvojensa mukaisesti. Ehkä yksilön oman elämän kannalta hänellä on hyvä olla selkeitä arvoja, jotka varmasti ovat niinsanottuja hyviä asioita. Yksilö on kuitenkin myös mukana tekemässä yhteisiä päätöksiä erilaisista asioista esimerkiksi kunnanvaltuustossa. Työntävätkö yleinen mielipide, tieto ja järki

tai puolueen ryhmäkuri yksilön ajatuksista pois nämä hänen arvonsa? Onko arvoilla siis todellakaan merkitystä?

6.1.1 Asenteet

Arvot tulee erottaa asenteista. Asenteet ovat huomattavasti suppeampia valintataipumuksia kuin arvot. Ihmisen omatessa jonkin asenteen hän reagoi hyväksyvästi tai hylkäävästi johonkin esineeseen, asiaan tai henkilöön. Asenteet voivat muuttua nopeastikin ja ne ovat usein pintapuolisia. Niissä voidaan erottaa myös useita erilaisia osatekijöitä. Puhutaan tiedollisesta osatekijästä eli asenteiden sisältö tiedon suhteen voi olla hyvinkin erilainen. Asenteiden tunnepitoisuudet vaihtelevat myös suuresti. Käyttäytymiseen niillä on erilaisia vaikutuksia eli puhutaan asenteiden toimintavalmiuksista. (Allardt 1987, 55.)

Asenteet ja arvot ovat käsitteinä lähellä toisiaan, mutta kuitenkin ne ovat eri asioita. Esimerkiksi luonnon hyvinvointi voi olla jollekin ihmiselle keskeinen arvo, ja hän asennoituukin positiivisesti luontoa suojeleviin toimenpiteisiin. Kielteisiä asioita hänelle taas ovat ne tekijät, jotka tuhoavat luontoa. Tästä voidaankin todeta, että asenteita on lukumäärältään huomattavasti enemmän kuin arvoja. Asenteet eivät ole myöskään yhtä tietoisesti perusteltuja kuin arvot. (Suhonen 1988, 20.)

Eysenck (1971, 389-390) tarkastelee asenteita hierarkisesti neljällä tasolla. Alimmalla verbaalisten ilmausten tasolla asenteet ovat tarkasti määriteltyjä sisällöltään tai niitä määrittävät tietyn tilanteen erityispiirteet. Seuraava taso on mielipidetaso, jolle on ominaista tiettyjen verbaalisten ilmausten toistuminen eri tilanteissa. Asennetasosta on kyse silloin, kun tietyt mielipiteet korreloivat keskenään. Korkein taso on ideologian taso, jolla asenteet korreloivat keskenään.

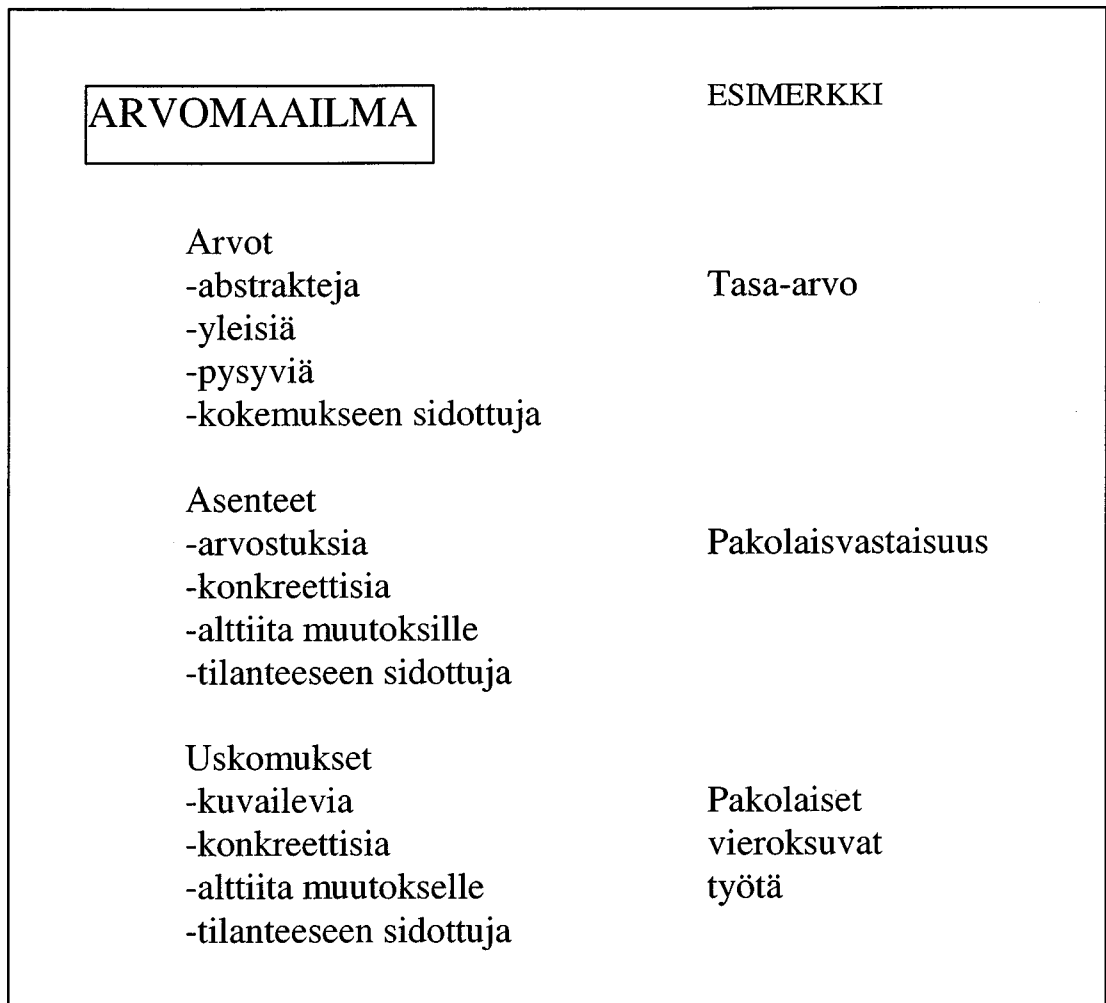
6.1.2 Arvot ja normit

Normit ja arvot tulee erottaa toisistaan. Sajaman (1993, 101) mukaan arvo on hyvä asia, kun taas normi määrää, että tämä hyvä asia pitäisi tehdä. Tämä jaottelu on kuitenkin hyvin karkea, ja Sajama päätyykin määrittelemään asiaa tarkemmin. Hänen mukaansa arvo on se ominaisuus, joka tekee esimerkiksi kauniista asiasta kauniin, ja normi vastaavasti on yleinen sääntö, joka käskää ihmisiä toimimaan tietyllä tavalla. Normit ovat suojaamassa arvoja, kuten esimerkiksi elämä, turvallisuus ja omaisuus. Edellä mainitut arvot ovat niin sanottuja vahvoja arvoja. Korkeita, yksilöllisiä, arvoja taas ovat muun muassa musiikki ja runous. Näitä normit eivät ole suojaamassa.

Normeja voidaan perustella kahden päälinjauksen mukaan: seuraus- ja velvollisuusetiikan. Seurausetiikassa pyritään yleisen hyödyn maksimoimiseen. Tässä etiikan muodossa normi perustellaan siten, että sen noudattamisella on paremmat seuraukset kuin minkään muun vaihtoehdoisen normin noudattamisella. Tätä normin linjausta voidaan kutsua myös utilitarismiksi eli hyötyetiikaksi. Velvollisuusetiikan puolella korostetaan ihmisen oikeuksia ja tasa-arvoa. Kaikkia tulisi kohdella samanarvoisesti. Velvollisuusetiikan kannattajat kritisoivat yleisen hyödyn maksimoinnin periaatetta, koska monet normit, jotka puoltavat yleistä hyötyä, ovat moraalisesti arveluttavia. (Sajama 1993, 103-104, 110.)

6.1.3 Arvojen, asenteiden ja uskomusten välinen riippuvuus

Arvojen, asenteiden ja uskomusten välillä on riippuvuussuhde. Arvo on asenteen ja uskomuksen yleispiirre. Asenteet muodostetaan siis arvojen pohjalta. Uskomukset ovat taas vaikuttamassa asenteiden muotoutumiseen. Vuorovaikutussuhde ei ole pelkästään yksipuolinen, toisin sanoen asenteet ja uskomukset vaikuttavat myös arvoihin. (Helve 1993, 92.) Arvojen, asenteiden ja uskomusten välistä riippuvuutta on tarkasteltu kuviossa 3.

Kuvio 3. Arvojen, asenteiden ja uskomusten välinen riippuvuus (Helve 1993, 93).

6.2 Arvot ja valinnat

Ihminen valitsee asioiden väliltä oman mieltymyksen, oikeuksien ja arvojen mukaisesti. Mieltymyksemme ovat moninaiset ja kaikkea, mitä haluamme, emme voi tietenkään saada. Näitä mieltymyksiämme rajoittamassa ovat velvollisuudet eli toisten ihmisten arvojen toteutumisen takeet. Oikeutemme taas ovat omien arvojemme toteutumiseen liittyvä tekijä. Arvo ymmärretään subjektiiviseksi silloin, kun sillä tavoitellaan jotain hyvää, ja se liittyy nimenomaan toimivaan yksilöön, eikä toiminnan kohteeseen. Näin arvojen voidaan todeta olevan niitä asioita, jotka järkevä ja harkitseva ihminen tietojensa perusteella valitsee. Hänen tulee myös ymmärtää tekojensa seuraukset. (Airaksinen 1988, 131-132.)

Arvot ovat tietoinen osa siinä valintakokonaisuudessa, jossa ihminen toimii. Mutta tämä asia on nähtävä laajemminkin. Ihmiset valitsevat asioiden väliltä myös vaistojen, viettien, tarpeiden, asenteiden, motivaation, halujen ja mieltymyksiensä mukaan. Kaikki edellä mainitut tekijät ovat valintatapumuksia siinä kuin arvotkin, mutta ne on kuitenkin selkeästi erotettava arvo -käsitteestä. Tässä yhteydessä on myös korostettava sitä, että arvot eivät ole vain perusteita, joiden varassa ihmiset tekevät valintojaan. Ne ovat ennenkaikkea ihmisen toiminnan keskeisiä päämääriä. (Suhonen 1988, 20.)

Asiat näyttävät ratkeavan korkeimmassa poliittisessa ja taloudellisessa päätöksenteossa ja ehkä tämän takia ihmiset epäilevät, ettei tavallisilla kansalaisilla ole vaikutusmahdollisuuksia muun muassa arvoasioissa. Tällainen ajattelutapa on väärä, koska joku lähellä tai kaukana aina tekee arvoihin ja niiden muokkaamiseen liittyviä päätöksiä. Jos useampi *tavallinen* kansalainen vain uskaltuisi mukaan päätöksentekoon, niin sitä pienempi joukko meitä pääsisi ohjailemaan. Yksin on tietysti hankala vaikuttaa asioihin, mutta toimimalla yhdessä samoin ajattelevien kanssa vaikutusmahdollisuudet lisääntyvät huomattavasti. Monella ihmisellä vallitsevana oleva toivoton kuva vaikutusmahdollisuuksista johtunee pitkälti nykyisestä markkinatalousjärjestelmästä, jota pidetään omaa etuaan tavoittelevana ja

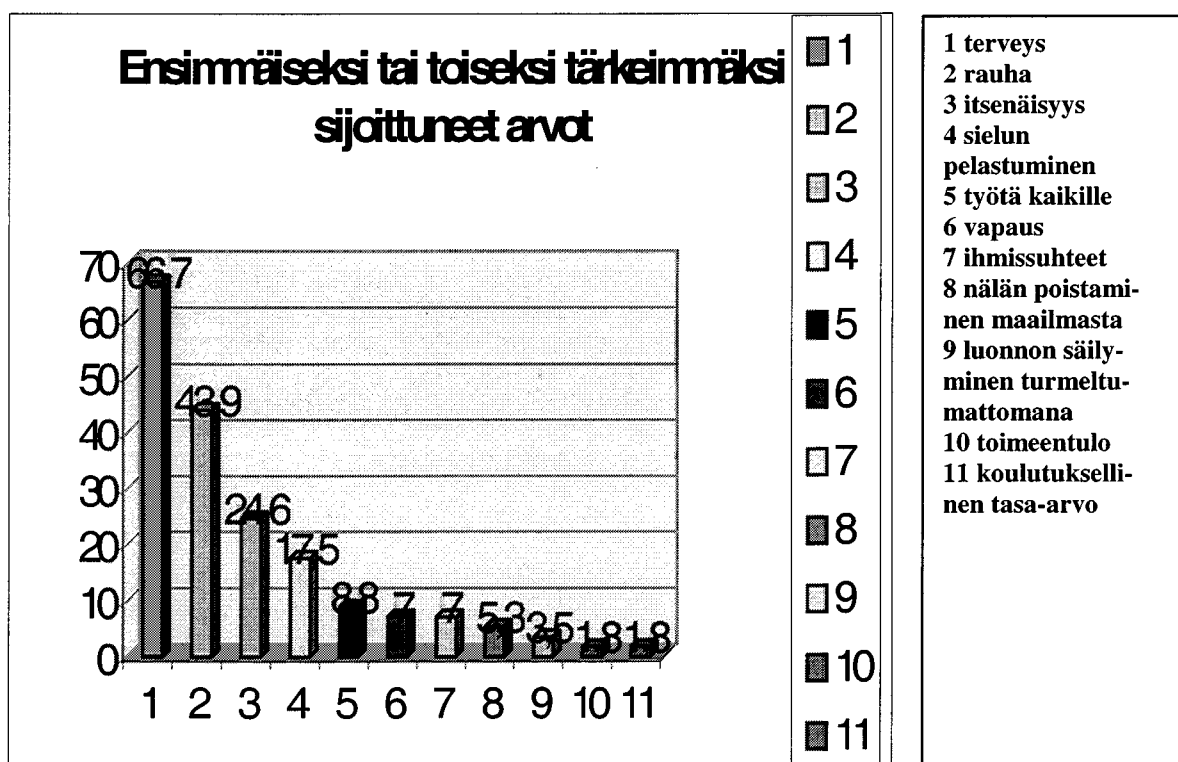
mahdollisimman suureen tehokkuuteen pyrkivänä - ihmisestä ja hänen arvoistaan välittämättä. (Elo & Simola (toim.) 1995, 45-47.)

Nyt päästään yksilön vastuuseen omasta toiminnastaan. Jos ihminen hyväksyy markkinatalouden ihmiskuvan, hän työntää omat vaikuttamismahdollisuudet pois ulottuviltaan. Jos hän taas toimii päinvastoin, antaa hän itselleen mahdollisuuden oman elämänsä perusteiden muokkaamiseen. Osallistamalla tärkeiden arvokysymysten pohtimiseen ja ratkaisemiseen ihminen vaikuttaa myös monien muiden ihmisten elämään. Häyry & Häyry (Elo & Simola (toim.) 1995, 45-47) tiivistävät arvoja koskevan pohdintansa seuraavasti: Jokaisen ihmisen tulee päästä selville omista arvoistaan niin yksilönä kuin myös yhteisön jäsenenä. Meidän pitäisi myös selvittää, miten voisimme edistää meille tärkeitä arvoja. Todelliset arvokonfliktit muiden yksilöiden ja yhteisöjen kanssa tulee myös huomioida. Ennenkaikkea meidän jokaisen tulee uskoa omiin vaikutusmahdollisuuksiimme maailman muuttamiseksi.

6.3 Tutkimuksen tulokset ja johtopäätökset

6.3.1 Tärkeimmät arvot

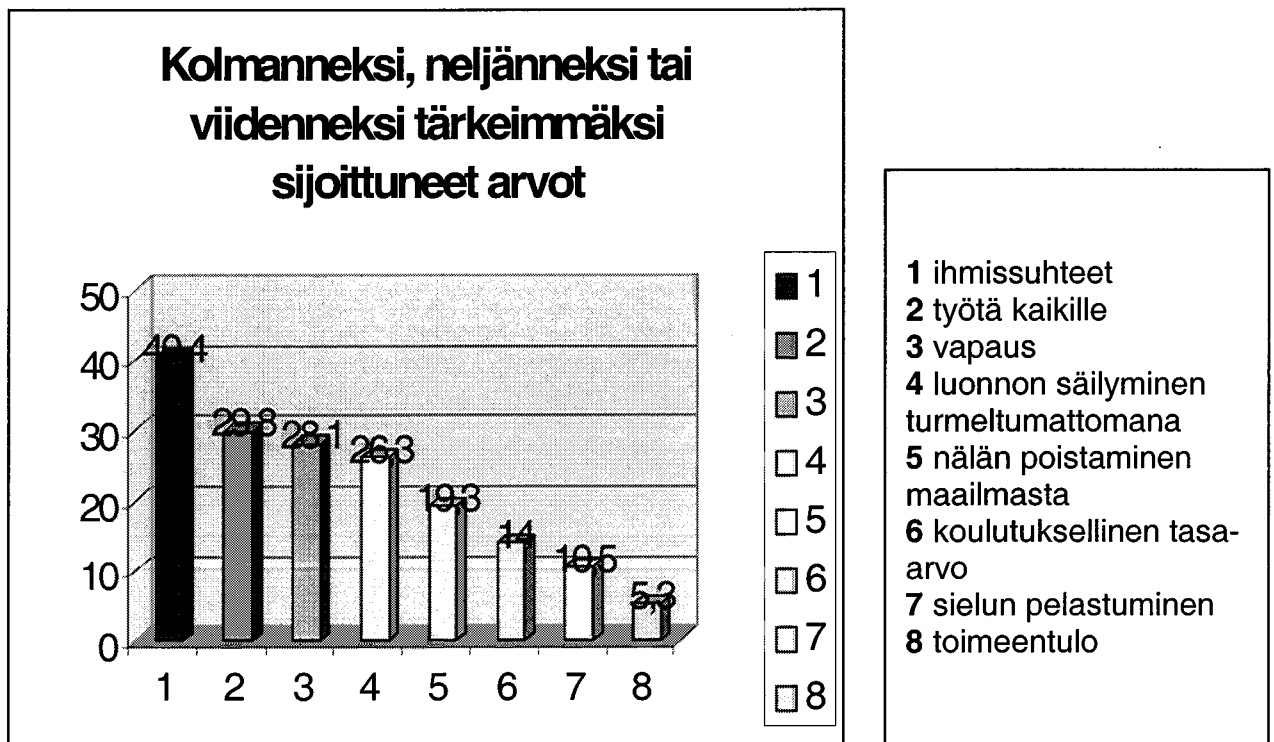
Valtuutettujen tuli valita 13:sta arvosta 5 tärkeintä ja laittaa ne myös tärkeysjärjestykseen. Tutkimuksen raportoinnin selkeyttämiseksi arvot luokiteltiin kahteen luokkaan: ensimmäiseksi tai toiseksi tärkeimmäksi sijoittuneet arvot sekä kolmanneksi, neljänneksi tai viidenneksi tärkeimmäksi sijoittuneet arvot.

Kuvio 4. Ensimmäiseksi tai toiseksi tärkeimmäksi sijoittuneet arvot.

Tärkeimmäksi arvoksi nousi *terveys* 66,7 prosentilla. Selvästi tärkeäksi koettujen arvojen joukkoon nousivat myös *rauha* (43,9 %), *maamme itsenäisyys* (24,6 %) ja *sielun pelastuminen* (17,5 %). Vuonna 1984 tehtiin tutkimus, jossa kartoitettiin suomalaisten arvoja (Suhonen 1988, 108). Tutkimus oli tehty maanlaajuisesti ja siinä *rauhaa* pidettiin kaikkein tärkeimpänä (31 %). Terveys oli toisena (21 %) ja maamme itsenäisyys kolmantena (12 %). Verrattuna suorittamaani tutkimukseen on todettavissa, että kolme ensimmäistä arvoa ovat samat. Kunnanvaltuutetut arvostivat

terveyden selvästi ensimmäiselle sijalle. Perusarvot näyttävät pysyneen kuitenkin melko muuttumattomina kuudentoista vuoden aikavälillä.

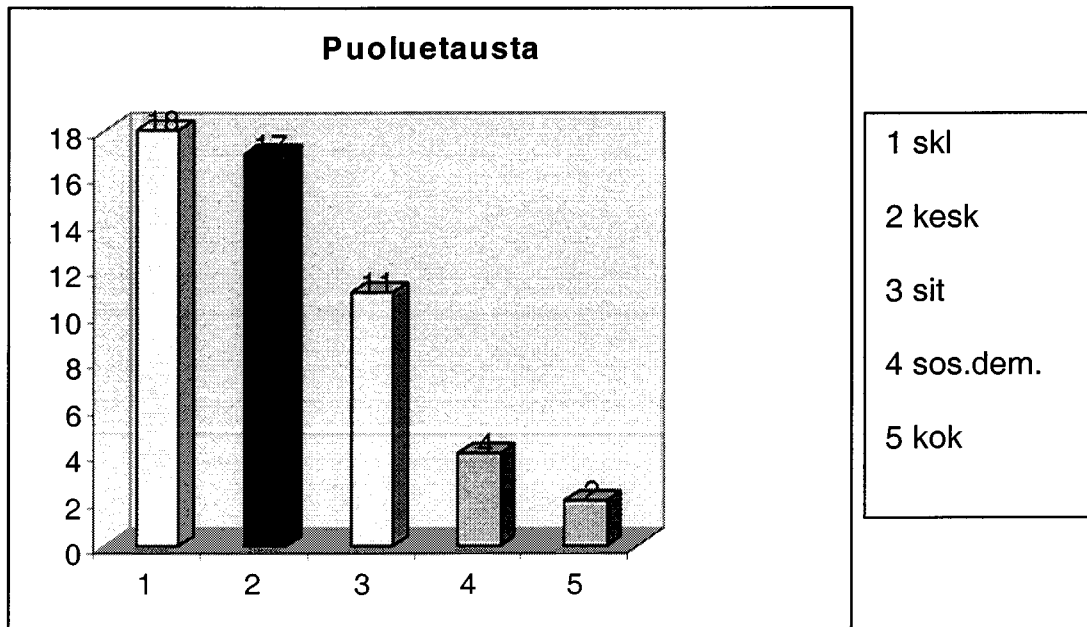

Kuvio 5. Kolmanneksi, neljänneksi tai viidenneksi tärkeimmäksi sijoittuneet arvot.

Kolmanneksi, neljänneksi tai viidenneksi tärkeimmäksi nousseista arvoista eniten mainittiin *ihmissuhteet* (40,4 %). Seuraavina olivat *työtä kaikille* (29,8 %), *vapaus* (28,1 %) ja *luonnon säilyminen turmeltumattomana* (26,3 %). Kolmestatoista arvosta ainoastaan *tasa-arvo ihmisten välillä ja että saisi jotain merkittävää aikaan* jäivät sijoittumatta viiden tärkeimmän arvon joukkoon. Vuonna 1984 tehdyssä arvokartoituksessa (Suhonen 1988, 108) tulos oli hyvin samansuuntainen loppupäähän sijoittuneiden arvojen osalta. Selvin ero omassa tutkimuksessani oli se, että sielun pelastuminen koettiin selvästi merkittävämmäksi arvoksi verrattuna vuonna 1984 suoritettuun tutkimukseen. Tähän vaikuttanee näiden neljän kunnan sijainti maaseudulla ja alueella, jolla muun muassa evankelisuus on vahvana vaikuttajana.

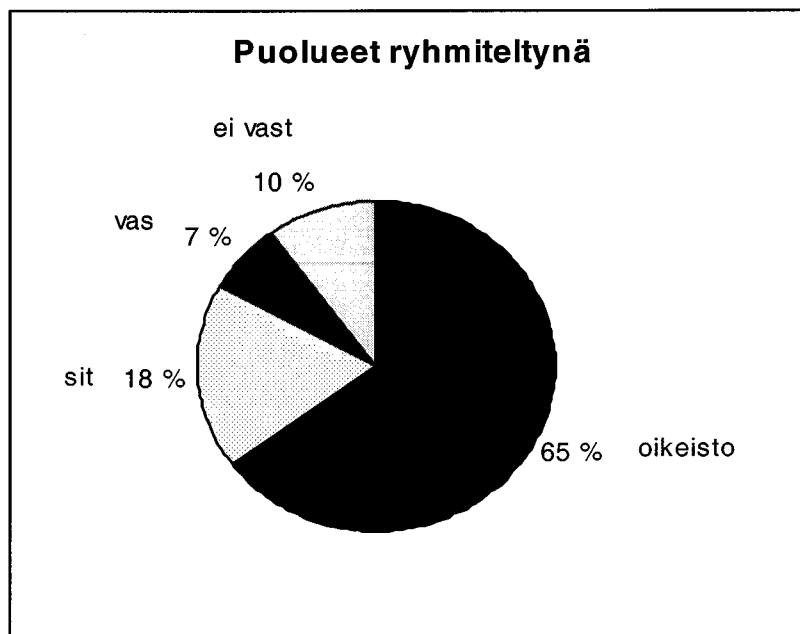
6.3.2 Puoluetaustan vaikutus suhtautumisessa tärkeimpiin arvoihin

Yhtenä tutkimukseni ongelmista on, vaikuttaako valtuutettujen puoluetausta heidän arvostuksiinsa. Kuvioissa 6 ja 7 on selvitetty kyselyyn vastanneiden puoluekannat.

Kuvio 6. Puoluetausta puolueittain.

Suoritin tutkimuksessani ristiintaulukoinnin puolueustan ja arvojen suhteen, joten ryhmittelin puolueet kuvion 7 osoittamalla tavalla. Kuviosta on nähtävissä perinteisen vasemmisto-oikeisto jaottelun mukaan tarkasteltuna, että oikeistopuolueiden edustajia on selkeästi enemmän. Tutkimuksessani mukana olleiden kuntien valtuustot eivät toki ole näin porvarisvoittoisia vaan kyselyyn vastanneet valtuutetut ovat sattuneet olemaan enemmän oikeistopuolueiden edustajia.

Kuvio 7. Puolueet ryhmiteltyinä.

Seuraavissa ristiintaulukoinneissa tarkastellaan, vaikuttaako valtuutettujen poliittinen sitoutuminen tai sitoutumattomuus heidän suhtautumiseensa tärkeisiin arvoihin. Ensimmäisenä arvona käsitellään terveyttä, joka arvostettiin kaikkein tärkeimmäksi arvoksi.

Taulukko 2. Puoluetaustan suhde terveys –arvoon.

	Ensimmäiseksi tai toiseksi tärkein	Kolmanneksi, neljänneksi tai viidenneksi tärkein	Yhteensä
Eivät ilmoittaneet puoluekantaansa	3 75 %	1 25 %	4 100 %
Oikeisto	25 71 %	10 29 %	35 100 %
Sitoutumattomat	8 80 %	2 20 %	10 100 %
Vasemmisto	2 67 %	1 33 %	3 100 %
Yhteensä	38 73 %	14 27 %	52 100 %

Viidestäkymmenestäseitsemästä vastaajasta viisikymmentäkaksi on sijoittanut terveyden viiden tärkeimmän arvon joukkoon. Verrattuna varsinkin sitoutumattomiin oikeistopuolueiden valtuutetut eivät pidä terveys -arvoa niin merkittävänä. Taulukossa 3 nähdään rauha -arvon suhde valtuutettujen poliittiseen näkökantaan.

Taulukko 3. Puoluetaustan suhde rauha -arvoon.

	Ensimmäiseksi tai toiseksi tärkein	Kolmanneksi, neljänneksi tai viidenneksi tärkein	Yhteensä
Eivät ilmoittaneet puoluekantaansa	3 75 %	1 25 %	4 100 %
Oikeisto	16 64 %	9 36 %	25 100 %
Sitoutumattomat	3 38 %	5 62 %	8 100 %
Vasemmisto	3 100 %		3 100 %
Yhteensä	25 63 %	15 37 %	40 100 %

Oikeistopuolueiden vastaajista 16 arvostaa rauhan kahden tärkeimmän arvon joukkoon, ja yhdeksän (9) kolmen seuraavaksi tärkeimmän arvon sijoille. Selvänä erona ovat sitoutumattomien valtuutetut, joista ainoastaan kolme (3) pitää rauhaa kahden tärkeimmän arvon joukkoon kuuluvana. Viisi (5) heistä on sitä mieltä, että kyseinen arvo on kolmannesta viidenteen tärkeimmän joukossa. Vasemmistolaisista kaikki katsovat rauhan olevan erittäin tärkeä.

Taulukko 4. Puoluetaustan suhde itsenäisyys -arvoon.

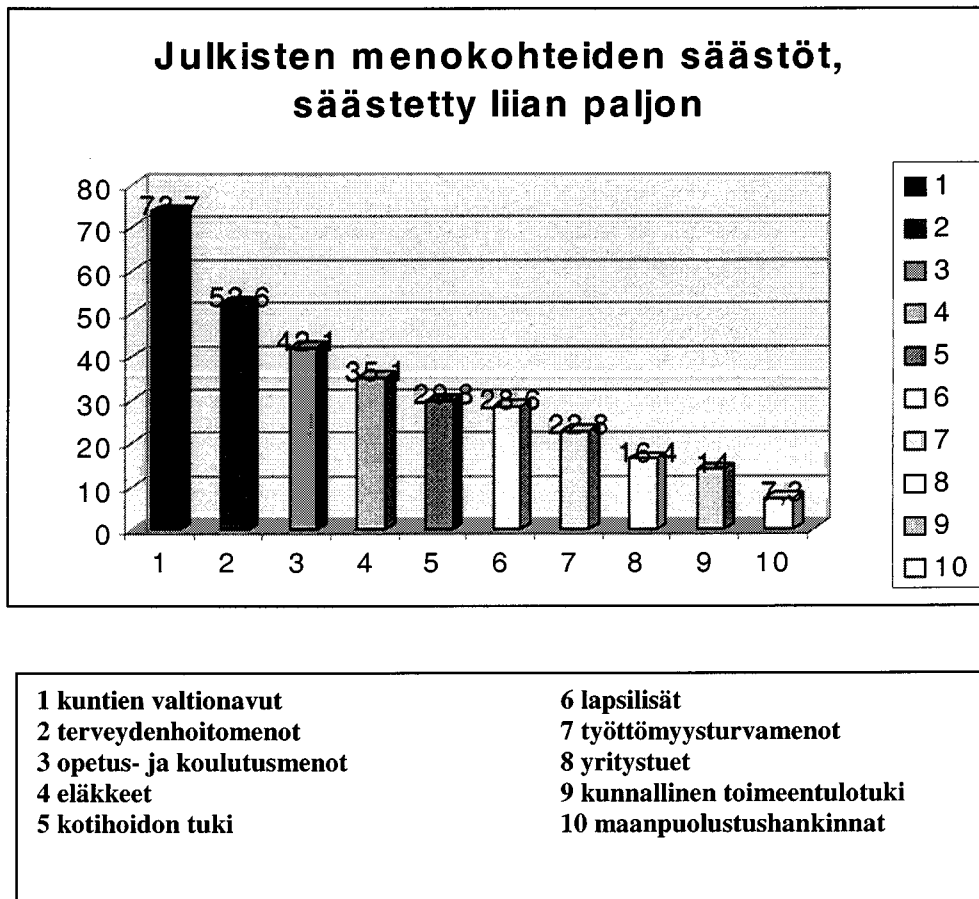
	Ensimmäiseksi tai toiseksi tärkein	Kolmanneksi, neljänneksi tai viidenneksi tärkein	Yhteensä
Eivät ilmoittaneet puoluekantaansa	2 50 %	2 50 %	4 100 %
Oikeisto	10 42 %	14 58 %	24 100 %
Sitoutumattomat	1 20 %	4 80 %	5 100 %
Vasemmisto	1 50 %	1 50 %	2 100 %
Yhteensä	14 40 %	21 60 %	35 100 %

Oikeistopuolueiden valtuutetuista 10 sijoitti itsenäisyyden kahden merkittävimmän arvon joukkoon ja 14 valtuutettua kolmen seuraavaksi tärkeimmän listalle. Sitoutumattomista vastaavasti yksi (1) piti itsenäisyyttä erittäin tärkeänä ja neljä (4) arvosti asian myöskin viiden tärkeimmän joukkoon.

Tulosten perusteella on todettavissa, että puoluetaustalla ei ole ainakaan mitään selkeää yhteyttä yksittäisten kunnanvaltuutettujen arvomaailmaan. Tulokset ovat hyvin samantyyppisiä, kuin kuvioissa 4 ja 5 nähdyt prosentuaaliset jakaumat kaikkien kunnanvaltuutettujen arvovalinnoista. Puoluetausta ei siis sanele ainakaan ihmisten henkilökohtaisia arvovalintoja. Tuloksista ei kuitenkaan näy, vaikuttaako puolueen yleinen linjaus valtuutetun äänestäessä päätettävästä asiasta. Yksilöhän voi joutua ristiriitaan oman arvomaailmansa ja puolueen linjauksen suhteen.

6.3.3 Julkisista menokohteista säästäminen

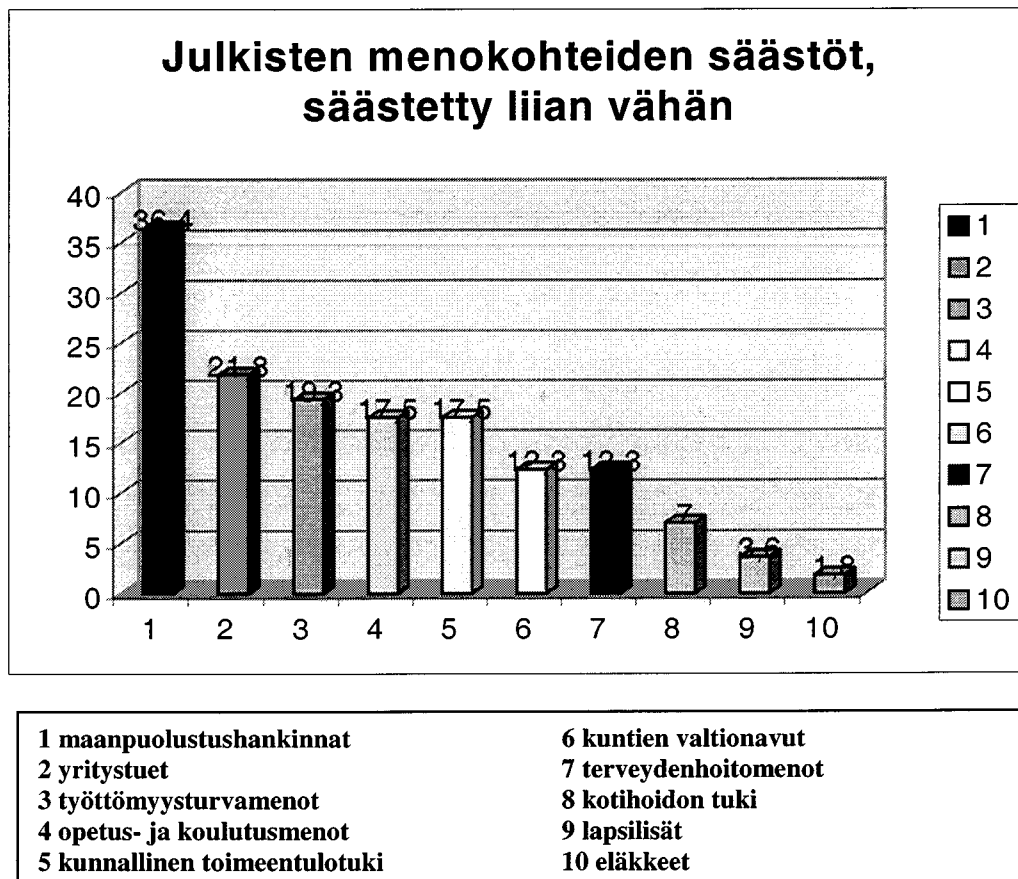
Suhtautumista julkisiin menoihin ja niistä säästämiseen kartoitin seuraavalla kysymyksellä: "Seuraavaksi luetellaan joukko julkisia menokohteita. Sanokaa jokaisen kohdalla erikseen, onko näissä menoissa Teidän mielestänne säästetty liian paljon, sopivassa määrin vai liian vähän?"

Kuvio 8. Julkisten menokohteiden säästöt, säästetty liian paljon.

Tarkasteltaessa julkisia menokohteita, joista on kunnanvaltuutettujen mielestä säästetty liian paljon, nousi kuntien valtionavut (72,7 %) selvästi yli muiden. Valtuutetuista 52,6 % katsoi, että terveydenhoitomenoista oli säästetty liikaa. Kolmantena oli opetus- ja koulutusmenot (42,1 %). Mainittakoon vielä, että vain 7,3 % kunnanvaltuutetuista ajatteli säästetyn liian paljon maanpuolustushankinnoista. Verrattaessa tutkimustani Suomen Gallup Oy:n 1996 suorittamaan maanlaajuiseen tutkimukseen (Suhonen 1997, 138) voidaan todeta joitain selviä eroja. Suomen Gallup Oy:n julkaisussa terveydenhoitomenoista katsottiin säästetyn liikaa (57 %). Seuraavina olivat

kotihoidon tuki (52 %), eläkkeet (50 %), lapsilisät (46 %) ja opetus- ja koulutusmenot (46 %). Suomen Gallup Oy:n tutkimukseen osallistuneista 30 % katsoi säästetyn liikaa kuntien valtionavuista. Tätä viimeainittua eroa voidaan selittää sillä, että omassa tutkimuksessani osallistujat olivat ainoastaan kunnanvaltuutettuja. Heidän suhtautumisensa kuntien valtionavuista säästämiseen liittyyne heidän tiiviiseen mukanaoloon kunnan päätöksenteossa. Opetus- ja koulutusmenoista säästämiseen suhtauduttiin molemmissa tutkimuksissa lähes samantasoisesti.

Kuvio 9. Julkisten menokohteiden säästöt, säästetty liian vähän.

Kuviossa 9 nähdään, minkälaiseen järjestykseen kunnanvaltuutetut arvottavat julkiset menokohteet, joista on heidän mielestään säästetty liian vähän. Maanpuolustushankinnoista 36,4 % valtuutetuista katsoo säästetyn liian vähän. Edellisen kuvion (kuvio 8) perusteella tämä oli odotettu tulos. Seuraavana järjestyksessä tulevat yritystuet (21,8 %), työttömyysturvamenot (19,3 %) ja opetus- ja koulutusmenot (17,5 %). Valtuutettujen

suhtautumisessa julkisten menokohteiden säästöihin voidaan havaita eroavaisuuksia, koska kuvioiden 7 ja 8 tulokset eivät ole käänteisiä. Esimerkiksi opetus- ja koulutusmenoista 42,1 % vastaajista katsoo säästetyn liikaa ja vastaavasti 17,5 % liian vähän. Verrattaessa tutkimustani Suomen Gallup Oy:n 1996 suorittamaan tutkimukseen on tulos hyvin samansuuntainen *julkisten menokohteiden liian vähän säästämisen* osalta. Prosenttiluvuissa on eroavaisuuksia, mutta järjestys on melkein samanlainen. Selvimpänä erona voidaan todeta olevan opetus- ja koulutusmenot. Omassa tutkimuksessani kyseisten menojen sijoitus oli neljäs (17,5 %) ja valtakunnallisessa tutkimuksessa kymmenes (5 %).

Verrattaessa suhtautumista julkisten menojen säästöihin ja ensimmäiseksi tai toiseksi tärkeimmäksi sijoittuneisiin arvoihin (kuvio 4) havaitaan, että rauha ja itsenäisyys oli asetettu sijalle kaksi ja kolme. Vastaavasti maanpuolustushankinnoista olivat kaikki kunnanvaltuutetut valmiita karsimaan. Rauhaa ja itsenäisyyttä arvostetaan, mutta kuinka paljon siihen ollaan valmiita käytännön toimenpitein panostamaan? Tässä voidaan havaita selvä ristiriita, jolla voinee kyseenalaistaa *rauha* ja *itsenäisyys* -arvojen sisäistämisen. Taulukossa 5 tarkastellaan erikseen kunnanvaltuutettujen suhtautumista nimenomaan opetus- ja koulutusmenoista leikkaamiseen. Samalla on suoritettu ristiintaulukointi puoluetustan suhteen.

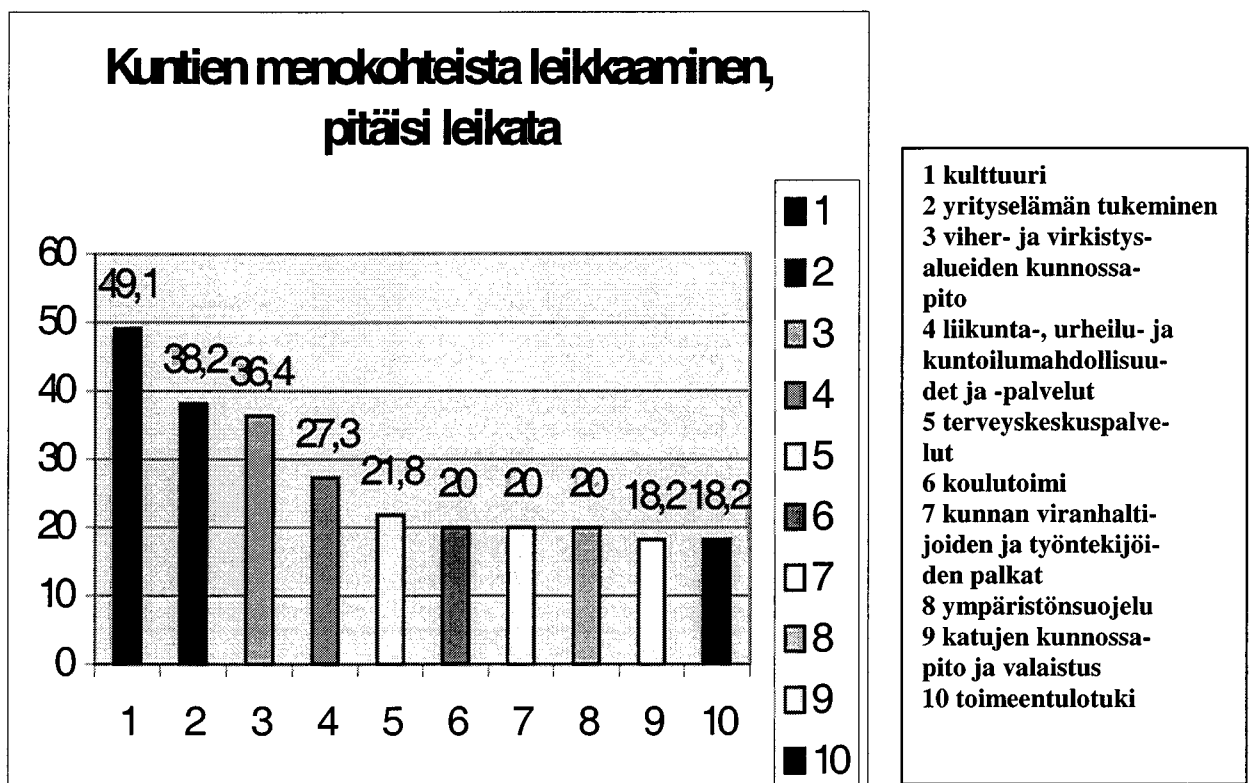
Taulukko 5. Puoluetustan suhde opetus- ja koulutusmenoista leikkaamiseen.

	säästetty liian paljon	säästetty sopivassa määrin	säästetty liian vähän	Yhteensä
Eivät ilmoittaneet puoluekantaansa	2 33 %	3 50 %	1 17 %	6 100 %
Oikeisto	14 38 %	15 40 %	8 22 %	37 100 %
Sitoutumattomat	7 70 %	2 20 %	1 10 %	10 100 %
Vasemmisto	1 25 %	3 75 %		4 100 %
Yhteensä	24 42 %	23 40 %	10 18 %	57 100 %

Tarkasteltaessa puoluetustaan vaikutusta suhtautumisessa opetus- ja koulutusmenoista leikkaamiseen havaitaan, että peräti 70 % sitoutumattomista ja vihreistä katsoo menoista säästetyksi liikaa. Sitoutumattomien ja vihreiden kunnanvaltuutetut ohjaisivat tämän mukaan lisää taloudellisia resursseja opetus- ja koulutoimeen. Oikeistopuolueiden edustajista 37,8 % ja vasemmistosta 25 % ajattelee menoista säästetyksi liikaa. Oikeistopuolueiden kunnanvaltuutetut olisivat tutkimuksen mukaan vastaavasti leikkaamassa muita enemmän opetus- ja koulutoimesta.

6.3.4 Kuntien menokohteista säästäminen

Suhtautumista kuntien menokohteista leikkaamiseen kartoitettiin seuraavalla kysymyksellä: "Seuraavassa on lueteltu joukko kuntien menokohteita. Jos kuntien on karsittava menoistaan, niin mistä menoista voitaisiin mielestäsi säästää? Ympyröi kolme kohtaa."

Kuvio 10. Kuntien menokohteista leikkaaminen, pitäisi leikata.

Luettelossa oli yhteensä 14 menokohtaa. Kulttuurista kunnanvaltuutetut arvioivat voitavan säästää selvästi eniten (49,1 %). Yrityselämän tukeminen sekä viher- ja virkistysalueiden kunnossapito olivat lähes samalla tasolla (38,2 % ja 36,4 %). Neljäntenä muista erottui vielä liikunta-, urheilu- ja kuntoilumahdollisuudet ja -palvelut (27,3 %).

Suomen Gallup Oy:n 1996 tekemässä maanlaajuisessa tutkimuksessa (Suhonen 1997, 230) kysyttiin samaa asiaa. Tuolloin 71 % oli sitä mieltä, että kulttuuripalveluista tulisi säästää joko paljon tai jonkin verran. Viher- ja virkistysalueiden kunnossapidosta säästäisi 65 % ja yrityselämän tukemisesta 64 %. Oman tutkimukseni tulokset ovat siis aihepiirien osalta hyvin samansuuntaiset. Myös esimerkiksi koulutoimesta leikkaisi molemmissa tutkimuksissa 20 % vastaajista.

Myös tässä tapauksessa suoritin ristiintaulukoinnin. Vertasin puoluekannoittain (ryhmitelty) kunnanvaltuutettujen suhtautumista koulutoimesta säästämiseen.

Taulukko 6. Puoluetaustan suhde kunnallisten koulumenojen leikkaamiseen.

kuntien menokohteista säästäminen, koulutoimi			
	kyllä	ei	Yhteensä
Eivät ilmoittaneet puoluekantaansa	1 17 %	5 83 %	6 100 %
Oikeisto	9 24 %	28 76 %	37 100 %
Sitoutumattomat		10 100 %	10 100 %
Vasemmisto	1 25 %	3 75 %	4 100 %
Yhteensä	11 19 %	46 81 %	57 100 %

Kokonaisprosenttitarkastelusta nähdään, että 19,3 % kunnanvaltuutetuista leikkaisi koulutoimesta ja 80,7 % ei leikkaisi. Vasemmistopuolueiden valtuutettujen määrä on tässä tapauksessa niin vähäinen, että tätä

prosenttilukua ei voida pitää luotettavana. Oikeistopuolueiden valtuutetuista 24,3 % taas supistaisi koulutoimen määrärahoja. Sitoutumattomien ja vihreiden valtuutetut vastustavat koulutoimeen kohdistuvia leikkauksia.

Airaksisen määritelmän mukaan arvo on asia, joka on toiminnan päämäärä, motiivi ja tarkoitus (Airaksinen 1988, 130). Puoluetaustalla näyttää olevan vaikutusta suhtautumisessa muun muassa koulutoimeen kohdistuviin säästöihin. Oikeistopuolueiden kunnanvaltuutettujen toiminnan päämäärä ei Airaksisen määritelmän mukaan ole niin selvästi koulutoimen tukemisessa verrattuna esimerkiksi sitoutumattomien ja vihreiden valtuutettuihin. Tutkimuksestani ei selviä, onko tämä päämäärä ja motiivi enemmän esimerkiksi yrityselämän ja maatalouden tukemisessa. Siinä olisi osaltaan varmasti jatkotutkimuksille selvittämisen aihetta.

7 KOULUTOIMEN SÄÄSTÖT

7.1 Erilaisia säästökeinoja ja -kohteita

Seppänen käyttää alunperin Sormusen esittämää (Seppänen 1995, 36) säästöjen ryhmittelyä. Hän jakaa koulutoimen säästöt neljään ryhmään: suunnitelmallisiin, perinteisiin, tilannekohtaisiin ja rakenteellisiin säästöihin. Säästötavoitteet, talousarvio ja suunnitelmat sisältyvät suunnitelmallisiin säästöihin. Perinteisiä säästökeinoja ovat muun muassa yhteistyö, resurssien tehokkaampi käyttö ja toimenkuvien laajentaminen. Tilannekohtaiset säästöt eivät välttämättä ole pysyviä. Näitä säästöjä voivat olla esimerkiksi sijaisten käyttökiellot, tukiopetuksesta tinkiminen ja lomautukset. Rakenteelliset säästöt ovat pysyvää uudelleenorganisointia. Tällaista pysyvää uudelleenorganisointia ovat henkilöstön irtisanomiset, investointien peruuttamiset ja toimintojen lakkauttamiset.

Perinteiset, tilannekohtaiset ja rakenteelliset säästökeinot ovat selvästi konkreettisempia kuin suunnitelmalliset säästöt. Perinteisten keinojen tarkoituksena on arvioida nykyisiä resursseja ja saada niitä entistä tehokkaampaan käyttöön. Tarkoituksena ei ole niinkään karsia tai lopettaa toimintoja. Tilannekohtaisia säästöjä sovelletaan taloudellisesti vaikeina aikoina ja ne voidaan myös purkaa taloudellisen kasvun myötä. Rakenteelliset säästöt ovat kaikkein perusteellisimpia säästöjä, joilla pyritään pysyvään muutokseen riippumatta tulevaisuuden taloudellisesta kehityksestä. (Seppänen 1995, 37-39.)

Kunnat ovat 1990-luvulla joutuneet entistä vaikeamman taloudellisen tilanteen eteen. Rakenteellisia säästötoimenpiteitä on käytetty useassa kunnassa, sillä kouluja on lakkautettu enemmän kuin 1980-luvulla. Vuonna 1993 lakkautettiin peräti 133 ala-astetta. Sekä vuonna 1994 että 1995 lakkautettuja ala-asteita oli hieman yli 60. (Tilastokeskus 1996.) Vuosina 1996 ja 1997 lakkautettiin yli 80 ala-astetta ja määrä nousi vuonna 1998 93:een lakkautettuun ala-asteeseen. (Tilastokeskus 1997, 1998, 1999.)

Saari ja Kupari (1996, 103) toteavat tutkimuksessaan, että säästöjen kohdentamisesta ei yleensä voitu päättää kouluissa. Tutkimuksessa mukana olleista rehtoreista lähes kolme neljästä ilmoitti, että päätökset oli tehty koulun ulkopuolella.

Koulutoimen tavallisimpia säästökohteita olivat tuntikehys, kerhot, retket, opetusmateriaalit ja tukiopetus. Muita säästökohteita olivat muun muassa palkkamenot, koulun sisäinen hallinto ja opettajien täydennyskoulutus. (Jakku-Sihvonen, Lindström & Lipsanen (toim.) 1996.) Opettajien palkkauskustannuksia supistettiin esimerkiksi lomarahojen leikkauksin ja tekemällä erilaisia virkoihin ja toimiin liittyviä uudelleenjärjestelyjä. Avoimet virat jätettiin täyttämättä ja sijaisia ei palkattu lyhytaikaisia poissaoloja varten. (Opetushallituksen raporttisarja 69/1994, 35.)

Suomen Kuntaliitto on myös selvittänyt opetustoimen säästötoimenpiteitä. Yleisesti käytettyjä säästötoimenpiteitä olivat opetusryhmien suurentaminen, ryhmäjakojen ja kerhotuntien vähentäminen sekä tukiopetuksesta ja oppimateriaaleista tinkiminen. Esimerkkeinä voidaan mainita, että yli 60 %:ssa kyselyyn vastanneista kunnista oli tingitty oppimateriaaleista ja yli 70 % kunnista oli vähentänyt tai aikoi vähentää tukiopetusta. (Stenbäck 1995, Helsingin Sanomat 30.11.1995.)

7.2 Säästöjen vaikutukset

Säästöjen vaikutukset voidaan jakaa aineellisiin, aineettomiin ja alueellisiin. Aineelliset vaikutukset ovat helpoimmin mitattavissa rahana tai toiminnan volyymin muutoksina. Ihmisten käsitykset asioiden tilasta ja säästöjen aiheuttamista muutoksista kuvastavat aineettomia vaikutuksia. Alueellisia vaikutuksia ovat ilmapiirin huononeminen, koulujen lakkauttamiset ja muuttoliike. (Seppänen 1995, 46.)

Koulutukseen kohdistuneiden säästöjen markkamäärät ovat julkisuudessa vaihdelleet jonkin verran johtuen todennäköisesti eri laskentaperusteista. Säästöjen arviointia hankaloittavat niin valtionosuusjärjestelmän kuin myös

kuntien talousarvioasetelman muutokset. Kirjaamistavan erilaisuuden vuoksi eri kuntien ja eri vuosien kustannukset eivät ole täysin vertailukelpoisia. Käsitteenä säästö ei ole täysin yksiselitteinen ja täsmällinen. Se voi kuvata toteutuneiden kustannusten vähennystä tiettyinä ajanjaksona. Se voi myös kuvata toteutuneiden ja muiden mahdollisten ratkaisujen arvioituja kustannuseroja. (Opetus- ja kulttuuritoimen käyttömenojen kehitys...1994,3.) Vuonna 1990 peruskoulun käyttömenot olivat hieman yli 13 miljardia markkaa ja vuonna 1992 ne olivat laskeneet 12 miljardiin markkaan. Peruskoulun käyttömenot vähenivät siis 7 % kahden vuoden aikana vaikka oppilasmäärä kasvoi tuolloin yhdellä prosentilla. (Opetus- ja kulttuuritoimen käyttömenojen kehitys...1994,3.)

90-luvun alkuvuosina laskivat myös oppilaskohtaiset kustannukset. Vuodesta 1990 vuoteen 1994 kustannukset oppilasta kohden peruskoulussa laskivat opetushallituksen selvityksen mukaan keskimäärin 13 %. (Liiten 1997, Helsingin Sanomat 1.4.1997.)

Esimerkiksi ryhmäkoon kasvun merkitystä voidaan tarkastella aineettomana vaikutuksena. Sitä on tutkimusten mukaan pidetty huonona asiana. Pienten ryhmien ja monipuolisen sekä vaihtelevan oppilaiden ryhmittelyn on todettu olevan parempi niin oppimisen, oppilaan kehityksen kuin työrauhankin kannalta. (Erätuuli & Puurula 1992, 37.) Jakku-Sihvosen tutkimuksesta ilmeni, että 59 % rehtoreista arvioi opetuksen tason laskeneen suurten ryhmäkokojen vuoksi. Rehtorit katsoivat säästötoimenpiteillä olleen muutenkin kielteisen vaikutuksen koulun pedagogiseen kehittämiseen. (Jakku-Sihvonen, Lindström & Lipsanen (toim.) 1996, 195-224,207.)

Saaren ja Kuparin (1996) tutkimuksessa säästötoimenpiteiden kohdentumisesta peruskouluissa sekä rehtoreiden, opettajien ja oppilaiden kokemuksista säästöjen vaikutuksista havaittiin myös myönteisiä piirteitä. Rehtoreiden arvioiden mukaan myönteisiä säästöjen vaikutuksia olivat muun muassa tehostunut toiminta, lisääntynyt yhteistyö sekä arvioivan ja kriittisen ajattelun kehittyminen. (Jakku-Sihvonen, Lindström & Lipsanen (toim.) 1996, 100-118, 103.)

Vuosina 1993-94 OAJ:n kunnallisasiantiryhmän puheenjohtajana toimineen Marjatta Kivimäen mielestä kuntatason päätäntävällän lisääminen ja koulutuspoliittiset uudistukset ovat ajoittuneet hankalasti samaan ajankohtaan. Taloudelliset päätökset ja pedagogiset tavoitteet eivät kohtaa toisiaan. Opetusmenetelmien kehittämistä tarkasteltaessa voidaan esimerkiksi ottaa yhteistoiminnallinen oppiminen ja henkilökohtaisten opinto-ohjelmien soveltaminen arkipäivän työelämässä. Nämä asiat ovat huomattavasti vaikeutuneet ryhmäkokojen kasvun ja opetusryhmien karsimisen myötä. Kivimäki kannustaa kuntia myös arvokeskusteluun kuntalaisten tärkeinä pitämistä asioista. Kunnan päätöksenteossa mukana olevien ihmisten arvoilla ja asenteilla on hyvin paljon merkitystä koulun kehittymisen kannalta tulevaisuudessa. Jos koulupuolelta jatketaan leikkauksia nykyistä vauhtia, on pian syytä pohtia myös uudestaan koululle asetettuja tavoitteita. Ne on korjattava sen suuntaisiksi, mitä resurssit antavat myötä. (Opettaja –lehti (9) 1995, 10-11.)

7.3 Tutkimuksen tulokset ja johtopäätökset

7.3.1 Kunnallishallinnon päätökset suhteessa koulutoimeen

Kunnallishallinnon päätöksiin liittyen valtuutetuilta kysyttiin suhtautumista opettajien lomautuksiin, kunnallishallinnon koulutoimeen liittyvien päätöksien painoarvoon, taloudellisten resurssien kohdistamiseen pieniin kouluihin ja koulun lakkauttamiseen.

Taulukko 7. Kunnan taloudellisen tilanteen niin vaatiessa ovat opettajien lomautukset täysin oikeutettuja toimenpiteitä.

kunnan taloudellisen tilanteen niin vaatiessa ovat opettajien lomautukset täysin oikeutettuja toimenpiteitä

	Frekvenssi (N)	%
täysin samaa mieltä	8	14,0
jokseenkin samaa mieltä	14	24,6
en osaa sanoa	6	10,5
jokseenkin eri mieltä	16	28,1
täysin eri mieltä	13	22,8
Yhteensä	57	100,0

Kysyttäessä opettajien lomautuksista kunnanvaltuutetuista 38,6 % oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä. Vastaavasti 50,9 % vastaajista oli jokseenkin tai täysin eri mieltä. Kantaansa ei osannut ilmoittaa 10,5 % valtuutetuista. Sormusen 1993 esittämässä säästöjen ryhmittelytavassa lomautukset kuuluvat tilannekohtaisiin säästömenetelmiin. (Seppänen 1995, 36.) Tutkimukseni kohdekunnissa reilu viidesosa vastaajista on täysin vastaan lomautuksia, ja muilla se on ainakin jonkintasoinen vaihtoehto, joten tilanteen sitä vaatiessa lomautukset ovat yksi mahdollisuus. Nykyisin kuntien vaikea taloudellinen tilanne pakottaa kunnat etsimään erilaisia leikkauskohteita, ja opetustoimea on yleensä kohdeltu tasavertaisena osa-alueena myös haettaessa säästöjä. Myös näissä maalaiskunnissa opetustoimi on saanut säästövaatimuksia ja tulee niitä saamaan myös tulevaisuudessa.

Taulukko 8. Kunnallishallinnon päätöksillä suhteessa koulutoimeen on keskimääräistä suurempi painoarvo kuntalaisten silmissä.

kunnallishallinnon päätöksillä suhteessa koulutoimeen on keskimääräistä suurempi painoarvo kuntalaisten silmissä

	Frekvenssi (N)	%
täysin samaa mieltä	8	14,0
jokseenkin samaa mieltä	22	38,6
en osaa sanoa	19	33,3
jokseenkin eri mieltä	8	14,0
Yhteensä	57	100,0

Kysyttäessä kunnallishallinnon koulutoimeen liittyvien päätösten painoarvoa kuntalaisten silmissä 52,6 % valtuutetuista oli sitä mieltä, että painoarvo on keskimääräistä suurempi (taulukko 8). Kolmasosa vastaajista ei osannut ilmaista kantaansa. Tämä kuvastanee osaltaan sitä, että kunnallishallinnon eri päätösten painoarvoa kuntalaisten silmissä ei todennäköisesti juuri pohdita vaan päätökset tehdään muiden kriteereiden pohjalta. Jokseenkin eri mieltä painoarvosta oli 14 % valtuutetuista. Yli puolet kunnan ylintä päätösvaltaa käyttävistä ihmisistä katsoi koulutoimen päätöksillä olevan keskimääräistä enemmän painoarvoa kuntalaisten ajatusmaailmassa. Tällä perusteella voi ajatella, että koulutoimeen liittyviin asioihin paneuduttaisiin myös keskimääräistä enemmän. Päätökset voisivat täten olla harkitumpia.

Taulukko 9. Taloudellisten resurssien kohdistaminen pienten koulujen tilojen ja välineistön parantamiseen on varojen tuhlausta.

taloudellisten resurssien kohdistaminen pienten koulujen tilojen ja välineistön parantamiseen on varojen tuhlausta

	Frekvenssi (N)	%
täysin samaa mieltä	6	10,5
jokseenkin samaa mieltä	7	12,3
en osaa sanoa	6	10,5
jokseenkin eri mieltä	19	33,3
täysin eri mieltä	19	33,3
Yhteensä	57	100,0

Taloudellisten resurssien kohdistamista pieniin kouluihin piti vastaajista 22,8 % jokseenkin tai täysin varojen tuhlaamisena. Kaksi kolmasosaa (66,6 %) valtuutetuista oli asiasta jokseenkin tai täysin eri mieltä. Selvä enemmistö pitää siis pieniä kouluja kehittämisen arvoisina. Toisaalta melko suuri joukko on myös selvästi pienten koulujen kehittämistä vastaan ottaen huomioon, että tutkimuksen kohdekunnat ovat kaikki maalaiskuntia.

Taulukko 10. Koulun lakkauttamista pohdittaessa taloudellisilla tekijöillä tulee olla pääpaino.

koulun lakkauttamista pohdittaessa taloudellisilla tekijöillä tulee olla pääpaino

	Frekvenssi (N)	%
täysin samaa mieltä	3	5,3
jokseenkin samaa mieltä	19	33,3
en osaa sanoa	4	7,0
jokseenkin eri mieltä	17	29,8
täysin eri mieltä	14	24,6
Yhteensä	57	100,0

Kun tarkastellaan koulun lakkauttamista, kunnanvaltuutetuista 38,6 % pitää taloudellisilla tekijöillä pääpainon (jokseenkin tai täysin samaa mieltä). Vastaajista 54,4 % oli asiasta jokseenkin tai täysin eri mieltä. Pieni prosentti (4 %) ei osannut ilmaista kantaansa. Neljäsosa (24,6 %) päätöksentekijöistä näkee pääpainon olevan jossain muussa asiassa, kuin taloudellisissa seikoissa. Koulujen lakkauttamiset kuuluvat Sormusen jaottelun mukaan rakenteellisiin säästöihin. (Seppänen 1995, 36.) Rakenteellisia säästöjä on 1990-luvulla käytetty yhä enenevässä määrin, ja niiden vaikutuksia on kenties aliarvioitu. Aineellisia vaikutuksia ovat suorat rahalliset säästöt ja alueellisia vaikutuksia muun muassa muuttoliike. (Seppänen 1995, 46.) Valtuutetuista lähes 40 % ei pidä rakenteellisten säästöjen vaikutuksia kovin merkittävinä tai ainakin katsoo taloudellisten säästöjen painavan vaakakupissa enemmän.

7.3.2 Koulun koko

Koulun kokoon liittyen kunnanvaltuutetuilta kysyttiin heidän suhtautumistaan kyläkoulun työympäristöön, isompiin kouluyksiköihin, sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin pienellä koululla, koulun oppilasmäärään, pienten koulujen taloudelliseen kannattavuuteen ja yhdysluokkaan.

Taulukko 11. Oppilailla on turvallisempi ja rauhallisempi työympäristö heidän ollessaan kyläkoulussa.

oppilailla on turvallisempi ja rauhallisempi työympäristö heidän ollessaan kyläkoulussa

	Frekvenssi (N)	%
täysin samaa mieltä	24	42,1
jokseenkin samaa mieltä	11	19,3
en osaa sanoa	6	10,5
jokseenkin eri mieltä	11	19,3
täysin eri mieltä	5	8,8
Yhteensä	57	100,0

Kunnanvaltuutetuista 61,4 % piti kyläkoulua lapsille turvallisempaan ja rauhallisempaan työympäristönä (jokseenkin tai täysin samaa mieltä). Vastaavasti 28,1 % heistä katsoi, että kyläkoululla ei ole etua työympäristöltään verrattuna suurempaan kouluun (jokseenkin tai täysin eri mieltä). 10,5 % vastaajista ei osannut ilmaista kantaansa.

Taulukko 12. Opetus tulee keskittää isompiin kouluyksiköihin.

opetus tulee keskittää isompiin kouluyksiköihin

	Frekvenssi (N)	%
täysin samaa mieltä	4	7,0
jokseenkin samaa mieltä	14	24,6
en osaa sanoa	6	10,5
jokseenkin eri mieltä	13	22,8
täysin eri mieltä	20	35,1
Yhteensä	57	100,0

Valtuutettujen vastatessa väittämään ”Opetus tulee keskittää isompiin kouluyksiköihin” 31,6 % heistä oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä. Kantaansa ei osannut ilmaista 10,5 % vastaajista. Jokseenkin tai täysin eri mieltä oli 57,9 % päättäjistä. Prosenttiluvut ovat hyvin paljon samankaltaisia kuin edellisessä kysymyksessä (taulukko 11).

Taulukko 13. Sosiaaliset vuorovaikutussuhteet ovat liian vähäisiä alle 50 oppilaan koululla.

sosiaaliset vuorovaikutussuhteet ovat liian vähäisiä alle 50 oppilaan koululla

	Frekvenssi (N)	%
täysin samaa mieltä	4	7,0
jokseenkin samaa mieltä	8	14,0
en osaa sanoa	9	15,8
jokseenkin eri mieltä	21	36,8
täysin eri mieltä	15	26,3
Yhteensä	57	100,0

Alle 50 oppilaan koululla piti sosiaalisia vuorovaikutussuhteita liian vähäisinä 21 % vastaajista (jokseenkin tai täysin samaa mieltä). Kunnanvaltuutetuista 63,1% oli asiasta jokseenkin tai täysin eri mieltä. Kannastaan epävarmojen määrä nousi edellisiin kysymyksiin verrattuna nyt 15,8 prosenttiin.

Taulukko 14. Jos koulun oppilasmäärä pysyy pääsääntöisesti yli 25:ssä, tulisi koulu säilyttää.

jos koulun oppilasmäärä pysyy pääsääntöisesti yli 25:ssä, tulisi koulu säilyttää

	Frekvenssi (N)	%
täysin samaa mieltä	19	33,3
jokseenkin samaa mieltä	15	26,3
en osaa sanoa	8	14,0
jokseenkin eri mieltä	9	15,8
täysin eri mieltä	6	10,5
Yhteensä	57	100,0

Samansuuntainen prosenttijakauma on havaittavissa myös kysyttäessä koulun oppilasmäärän alarajasta. Kysymykseen ”Jos koulun oppilasmäärä pysyy pääsääntöisesti yli 25:ssä, tulisi koulu säilyttää” vastaajista lähes kuusikymmentä prosenttia oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä (59,6 %). Jokseenkin tai täysin eroava mielipide oli reilulla neljäsosalla (26,3 %) valtuutetuista. Kantaansa tähän kysymykseen ei osannut ilmoittaa 14 % valtuustojen jäsenistä.

Taulukko 15. Pienet koulut ovat kunnalle taloudellisesti liian suuri menoerä.

pienet koulut ovat kunnalle taloudellisesti liian suuri menoerä

	Frekvenssi (N)	%
täysin samaa mieltä	8	14,0
jokseenkin samaa mieltä	18	31,6
en osaa sanoa	4	7,0
jokseenkin eri mieltä	10	17,5
täysin eri mieltä	17	29,8
Yhteensä	57	100,0

Pieniä kouluja piti kunnalle taloudellisesti liian suurena menoeränä 45,6 % kunnanvaltuutetuista (jokseenkin tai täysin samaa mieltä). Vastaajista 47,3 % ei katsonut pienten koulujen olevan liian suuri menoerä (jokseenkin tai täysin eri mieltä). Kannastaan epävarmojen määrä pieneni seitsemään (7%) prosenttiin. Mentäessä kysymykseen, joka liittyy kunnan taloudelliseen tilanteeseen, on havaittavissa selvästi määrätietoisempaa vastaamista. Aiempien kysymyksien vastauksiin liittyy osaltaan epävarmuutta ja tiedon puutetta asioista. Taloudelliset tekijät ja numerolliset tunnusluvut kertovat valtuutetuille enemmän ja helpottanee päätöksentekoa.

Taulukko 16. Yhdysluokassa lapset kasvavat sosiaalisemmiksi verrattuna luokkaan, jossa lapsia on vain yhdeltä luokka-asteelta.

yhdysluokassa lapset kasvavat sosiaalisemmiksi verrattuna luokkaan, jossa lapsia on vain yhdeltä luokka-asteelta

	Frekvenssi (N)	%
täysin samaa mieltä	4	7,0
jokseenkin samaa mieltä	17	29,8
en osaa sanoa	15	26,3
jokseenkin eri mieltä	15	26,3
täysin eri mieltä	6	10,5
Yhteensä	57	100,0

Kysyttäessä yhdysluokan ja yhden luokka-asteen oppilaan sosiaalisesti kasvamisesta (taulukko 16) valtuutetuista 36,8 % oli sitä mieltä, että yhdysluokassa lapset kasvavat sosiaalisemmiksi (jokseenkin tai täysin samaa mieltä). Yhdysluokalle etua tässä asiassa ei nähnyt 36,8 % vastaajista. Yli

neljäsosa (26,3 %) ei osannut sanoa mielipidettään tähän kysymykseen. Tuo reilu 50 prosentin perusjoukko, jonka voi nähdä kannattavan pienten koulujen ylläpitämistä, pieneni tässä yhteydessä selvästi. Suuri kantaansa ilmaisemattomien joukko kuvastanee epätietoisuutta yhdysluokan toiminnasta, sekä sen eduista ja haitoista.

7.3.3 Opetusryhmän koko

Opetusryhmän kokoon liittyen valtuutettujen mielipiteitä kartoitettiin kysymällä heiltä opetusryhmän koon suuruudesta ja ylärajasta sekä opettajan toiminnan laadusta suhteutettuna opetusryhmän kokoon.

Taulukko 17. Perusopetuksen kuudella ensimmäisellä luokalla opetusryhmän koko saa ylittää 30 oppilaan rajan.

**perusopetuksen kuudella ensimmäisellä luokalla
opetusryhmän koko saa ylittää 30 oppilaan rajan**

	Frekvenssi (N)	%
täysin samaa mieltä	6	10,5
jokseenkin samaa mieltä	6	10,5
en osaa sanoa	4	7,0
jokseenkin eri mieltä	14	24,6
täysin eri mieltä	27	47,4
Yhteensä	57	100,0

Perusopetuksen kuudella ensimmäisellä luokalla opetusryhmän koko saa ylittää 30 oppilaan rajan reilun viidenneksen mielestä (21 % oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä). Selvä enemmistö oli kuitenkin toista mieltä (72 % oli jokseenkin tai täysin eri mieltä).

Taulukko 18. Mitä pienempi koululuokka on oppilasmäärältään, sitä paremmin opettaja pystyy huomioimaan lapsia ja pitämään yllä opetuksen tasoa.

mitä pienempi koululuokka on oppilasmäärältään, sitä paremmin opettaja pystyy huomioimaan lapsia ja pitämään yllä opetuksen tasoa

	Frekvenssi (N)	%
täysin samaa mieltä	22	38,6
jokseenkin samaa mieltä	18	31,6
en osaa sanoa	3	5,3
jokseenkin eri mieltä	13	22,8
täysin eri mieltä	1	1,8
Yhteensä	57	100,0

Edelliseen kysymykseen (taulukko 17) verrattuna prosenttijakaumissa on havaittavissa selvää samansuuntaisuutta. Kunnanvaltuutetuista 70,2 % (jokseenkin tai täysin samaa mieltä) katsoi, että opettaja pystyy paremmin huomioimaan lapsia ja pitämään yllä opetuksen tasoa koululuokan ollessa pienempi oppilasmäärältään. Eriävän mielipiteen antoi vastaajista 24,6 %.

Taulukko 19. Opetusryhmän koolle tulisi määrätä yläraja.

opetusryhmän koolle tulisi määrätä yläraja

	Frekvenssi (N)	%
täysin samaa mieltä	20	35,1
jokseenkin samaa mieltä	24	42,1
en osaa sanoa	2	3,5
jokseenkin eri mieltä	8	14,0
täysin eri mieltä	3	5,3
Yhteensä	57	100,0

Jonkin verran lievennystä mielipiteissä oli havaittavissa vastauksissa kysymykseen, joka ilmenee taulukossa 19. Valtuutetuista 77,2 % oli sitä mieltä, että opetusryhmän koolle tulisi määrätä yläraja (jokseenkin tai täysin samaa mieltä). Samaa mieltä asiasta ei ollut 19,3 % vastaajista. Ainoastaan 3,5 % ei osannut ilmaista kantaansa tähän asiaan.

Suomen Kuntaliiton selvityksen mukaan yksi yleisesti käytettyjä säästötoimenpiteitä on juuri opetusryhmien suurentaminen. (Stenbäck, Helsingin Sanomat 30.11.1995.) Aiemmin jo mainittujen tutkimusten mukaan rehtorit ovat myös arvioineet opetuksen tason laskeneen suurten ryhmäkokojen vuoksi. Selvä enemmistö kunnanvaltuutetuista kannattaa tutkimukseni neljässä maalaiskunnassa pienempiä ryhmäkokoja. Tämän perusteella voi vetää johtopäätöksen, että näissä kunnissa opetusryhmien suurentaminen ei todennäköisesti ole ensimmäisenä käytetty tai ainakaan toivottu säästötoimenpide.

7.3.4 Opetuksen taso

Opetuksen tasoon liittyen valtuutettujen tuli vertailla pienen ja ison koulun opetuksen tasoa. Lisäksi kysyttiin heidän suhtautumistaan kunnallishallinnon resursseja supistavien päätösten vaikutukseen opettajan toimintaan.

Taulukko 20. Pienten koulujen opetuksen taso ei vastaa taajaman koulun opetuksen tasoa.

pienten koulujen opetuksen taso ei vastaa taajaman koulun opetuksen tasoa

	Frekvenssi (N)	%
täysin samaa mieltä	3	5,3
jokseenkin samaa mieltä	7	12,3
en osaa sanoa	5	8,8
jokseenkin eri mieltä	22	38,6
täysin eri mieltä	20	35,1
Yhteensä	57	100,0

Kunnanvaltuutetuista 17,6 % katsoo, että pienten koulujen opetuksen taso ei vastaa taajaman koulun opetuksen tasoa (jokseenkin tai täysin samaa mieltä). Vastaavasti 73,7 % ei näe opetuksen tasoa ainakaan huonommaksi (jokseenkin tai täysin eri mieltä).

Taulukko 21. Taajaman koulun tilat ja välineistö mahdollistavat paremman opetuksen tason verrattuna pieniin kouluihin.

taajaman koulun tilat ja välineistö mahdollistavat paremman opetuksen tason verrattuna pieniin kouluihin

	Frekvenssi (N)	%
täysin samaa mieltä	10	17,5
jokseenkin samaa mieltä	12	21,1
en osaa sanoa	9	15,8
jokseenkin eri mieltä	12	21,1
täysin eri mieltä	14	24,6
Yhteensä	57	100,0

Valtuutetuista 38,6 % on sitä mieltä, että taajaman koulun tilat ja välineistö mahdollistavat paremman opetuksen tason verrattuna pieniin kouluihin. Vajaa puolet heistä (45,7 %) ei näe tiloilla ja välineistöllä olevan vaikutusta opetuksen tasoon. Lähes 16 % ei osaa sanoa kantaansa tähän kysymykseen. Verrattuna edelliseen kysymykseen vastauksissa on havaittavissa lievää ristiriitaisuutta. Se on ehkä ymmärrettävissä erilaisina ajattelumalleina kysymysten suhteen. Taulukon 20 kysymysten vastauksissa lienee ajateltu enemmänkin opettajien pätevyyttä, ja vastaavasti taulukon 21 kysymysten vastauksissa enemmän teknistä puolta ja materiaaleja. Toisaalta opetuksen tasohan riippuu hyvin pitkälti käyttäjästä eli opettajasta. Materiaaleilla sinänsä ei ole ratkaisevaa merkitystä.

Taulukko 22. Kunnallishallinnossa tehtävät koulupuolen resurssien supistamispäätökset eivät vaikeuta millään tavoin opettajien mahdollisuutta suorittaa opetustehtäväänsä.

kunnallishallinnossa tehtävät koulupuolen resurssien supistamispäätökset eivät vaikeuta millään tavoin opettajien mahdollisuutta suorittaa opetustehtäväänsä

	Frekvenssi (N)	%
täysin samaa mieltä	2	3,5
jokseenkin samaa mieltä	7	12,3
en osaa sanoa	7	12,3
jokseenkin eri mieltä	22	38,6
täysin eri mieltä	19	33,3
Yhteensä	57	100,0

Koulupuolen resurssien supistamispäätökset vaikeuttavat opettajien mahdollisuutta suorittaa opetustehtävänsä valtuutetuista 71,9 prosentin mielestä (taulukko 22). Vastaajista 15,8 % on sitä mieltä, että supistamispäätökset eivät vaikeuta opettajien työtä.

Taulukko 23. Kunnallishallinnossa tehtävillä koulutoimeen liittyvillä päätöksillä ja linjauksilla (muilla kuin taloudellisilla) on selkeä vaikutus opettajien työskentelyyn ja työmoraaliin.

kunnallishallinnossa tehtävillä koulutoimeen liittyvillä päätöksillä ja linjauksilla (muilla kuin taloudellisilla) on selkeä vaikutus opettajien työskentelyyn ja työmoraaliin

	Frekvenssi (N)	%
täysin samaa mieltä	20	35,1
jokseenkin samaa mieltä	18	31,6
en osaa sanoa	8	14,0
jokseenkin eri mieltä	10	17,5
täysin eri mieltä	1	1,8
Yhteensä	57	100,0

Lähes samansuuntaiset prosenttijakaumat on havaittavissa niin tässä kuin edellisessäkin kysymyksessä (taulukko 22). Valtuutetuista 66,7 % on sitä mieltä, että koulutoimeen liittyvillä päätöksillä ja linjauksilla on selkeä vaikutus opettajien työskentelyyn ja työmoraaliin. Vastaavasti 19,3 % ajattelee, että päätöksillä ja linjauksilla ei ole niin suurta vaikutusta.

Valtaosa kunnanvaltuutetuista ei pidä opetuksen tasoa heikompana pienellä koululla verrattuna taajaman kouluun, vaikkakin jo aiemmin mainittua pientä ristiriitaisuutta vastauksissa esiintyy. Vastauksista on myös nähtävissä, että kunnanvaltuutetut pääosin tunnistavat päätöksensä vaikutukset koulutoimeen ja opettajakuntaan.

8 POHDINTA

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, minkälaisia asioita kunnanvaltuutetut yleisellä tasolla arvostavat. Pyrin myös kartoittamaan puoluetustan mahdollista vaikutusta yleisiin arvostuksiin. Kasvatukseen liittyen selvitän kunnanvaltuutettujen käsityksiä kasvatusvastuun jakautumisesta. Tutkimukseni sisältää myös pohdinnan koulutoimen säästöistä ja valtuutettujen suhtautumisen muutamiin säästötoimenpiteisiin nähden. Viimeisimpänä, mutta ei vähäisimpänä, selvitän kunnan päätöksenteosta vastuussa olevien ihmisten käsityksiä koulun ja opetusryhmien koosta sekä opetuksen tasosta.

Siteeraan jälleen Petri Mannisen Opettaja -lehdessä (Opettaja (26-31) 1999, 20) ollutta ajatusta:

"Ihmiset tietävät mitä tekevät; he tavallisesti tietävät, miksi he tekevät niin; mutta sitä he eivät tiedä, mitä heidän tekemisensä tekee."

Tutkimukseni mukaan opettajalla katsotaan olevan selkeä kasvatusvastuu oppilaistaan. Valtuutetuista 71,9 % oli sitä mieltä, että myöskin kunnallishallinnossa mukana olevilla ihmisillä on ainakin jossain määrin kasvatusvastuu kuntansa lapsista ja nuorista (liite 1). Aiheeseen liittyviä tutkimuksia ei ole tehty, mutta ainakin oman tutkimukseni osalta kunnan päätöksentekijöillä on ymmärrystä kasvatusvastuun suhteen. Tähän on kuitenkin jatkettava, että ymmärrystä näyttää olevan ajatusten tasolla. Käytännön toimenpiteet tuntuvat sitten olevan toinen asia. Ammattikasvattajat, muun muassa opettajat, ovat luomassa pohjaa tuleville aikuisille selviytymiseen yhä nopeammin muuttuvassa maailmassa. Tähän ammattikasvattajien joukkoon haluaisin viimeistään nyt liittää myös opetustoimeen vaikuttavat päättäjät. Taloudelliset resurssit jaetaan päätöksentekijöiden puolelta, ja koulutoimi työskentelee annettujen raamien puitteissa. Jos muun muassa kunnanvaltuuston jäsenet ymmärtävät, mitä heidän "tekemisensä tekee", monen tulevan aikuisen tulevaisuus kehittyy myönteisempään suuntaan.

Ihmisen maailmankuvassa arvot ovat olennainen osa. Jokainen meistä arvostaa erilaisia asioita ja sijoittaa myöskin samoja asioita erilaiseen järjestykseen. Kunnanvaltuutetuista suurin osa koki terveyden tärkeimmäksi arvoksi. Valtuutettujen maailmankuvassa rauha, itsenäisyys, työtä kaikille, ihmissuhteet ja sielun pelastuminen olivat myös tärkeiksi koettuja asioita. Tutkimuksen mukaan puoluetustalla ei ole yhteyttä yksittäisen kunnanvaltuutetun arvomaailmaan. Jos tämäntyyppinen tutkimus olisi tehty esimerkiksi kolmekymmentä vuotta sitten, tulos voisi olla erilainen. Perinteisen oikeisto - vasemmisto -jaottelun merkitys ei ole enää samanlainen kuin aiemmin. Aatteet ovat lieventyneet ja yleisen hyvinvointitason noustessa niiden merkitys vähenee entisestään.

Tarkasteltaessa julkisten menojen säästökohteita valtuutetuista 42,1 % katsoi säästetyn liikaa opetus- ja koulutusmenoista. Vastaavasti 17,5 % olisi valmis säästämään lisää kyseiseltä osa-alueelta. Puoluetustan suhdetta selvitettäessä havaittiin, että oikeistopuolueiden kunnanvaltuutetut olisivat mahdollisesti muita enemmän leikkaamassa opetus- ja koulutusmenoista. Mentäessä edelleen kunnan menokohteista leikkaamiseen koulutoimesta säästäisi 19,3 % valtuutetuista ja 80,7 % ei karsisi koulutoimen määrärahoja. Samoin kuin julkisten menojen säästämisen osalta myös tässä oikeistopuolueiden edustajat ovat enemmistönä vaatimassa karsimista. Verrattaessa opetus- ja koulutoimeen liittyviä leikkausvaatimuksia kunnan muihin mahdollisiin säästötoimenpiteisiin havaitaan, että melkein kaikista muista sektoreista oltaisiin leikkaamassa ensin. Ainoastaan katujen kunnossapidosta ja valaistuksesta sekä toimeentulotuesta oltiin vähemmän halukkaita säästämään (kuvio 10).

Useat tutkijat luonnehtivat arvokäsitetä hieman eri tavoilla, mutta yleisesti arvo ymmärretään asiaksi, joka on ihmiselle tärkeä. Tässä yhteydessä puhutaan myös toiminnan päämäärästä ja motiivista. Tutkimuksessa kunnanvaltuutetut pystyivät laittamaan heille arvokkaita asioita tärkeysjärjestykseen. Yksilölle tärkeänä asiana nousi esille terveys. Yleisempiä asioita olivat myös muun muassa rauha ja itsenäisyys. Kuntatasolla tarkasteltaessa opetus- ja koulutoimi koettiin kolmanneksi tärkeimmäksi asiaksi. Tämä osoittaa toisaalta sen, että lasten tulevaisuus

koetaan tärkeäksi. Mutta jälleen tullaan toiminnan *todelliseen* päämäärään ja motiiviin. Onko lasten ja nuorten tulevaisuus todella sisäistetty arvo? Kunnan asioista päätettäessä kaikki asiat eivät voi olla samanvertaisessa asemassa. Kunnanvaltuutetut joutuvat tekemään tietoisia valintoja esimerkiksi päätettäessä taloudellisten resurssien jakamisesta eri sektoreille. Toisin sanoen he joutuvat tekemään tietoisia arvovalintoja. Tähän liittyen kaipaisiin syvällisempää arvokeskustelua. Julkisuudessa on viime aikoina käyty paljon pohdintaa samasta asiasta, ja muun muassa OAJ:n puheenjohtaja Erkki Kangasniemi on esittänyt kannanottoja arvokeskustelun puolesta. Pohjimmiltaan kaikki kunnan päätökset perustuvat johonkin enemmän tai vähemmän tärkeäksi koettuun asiaan, joten arvojen pohtimista ei voi korostaa liikaa.

Kunnan taloudellinen tilanne sanelee melko paljon tehtävien päätösten luonnetta. Esimerkiksi yksittäisen koulun lakkauttamista tarkasteltaessa valtuutetuista 38,6 % oli sitä mieltä, että taloudellisilla tekijöillä tulee olla pääpaino. Tästä voidaan johtopäätöksenä todeta, että taloudellinen säästö sijoittuu melko korkealle valtuutettujen arvomaailmassa. Nyt tarvittaisiin todella voimakasta arvokeskustelua.

Tutkittaessa suhtautumista koulun kokoon havaittiin, että noin 60 % vastaajista suhtautui myönteisesti tai melko myönteisesti pieniin kouluihin (esimerkiksi kyläkoulut). Mielenkiintoinen havainto tuli jälleen kysyttäessä pienten koulujen taloudellisia vaikutuksia kunnan taloudelle. Aiempiin koulun kokoon liittyviin kysymyksiin verrattuna kannastaan epävarmojen määrä pieneni selvästi, ja 47,3 % valtuutetuista ei katsonut pienen koulun olevan kunnalle liian suuri menoerä. Taloudellisilla seikoilla näyttää olevan suuri merkitys, ja suhtautuminen muuttuu määrätietoisemmaksi.

Pääosa valtuutetuista asettaisi opetusryhmän koolle ylärajan, eikä se saisi ylittää ainakaan 30 oppilaan määrää. Samoin enemmistö pitää opetuksen tasoa pienillä kouluilla yhtä hyvänä kuin taajaman isommilla kouluilla. Selvien määrätietoisten vastausten (*täysin samaa tai eri mieltä*) määrä ei ole kuitenkaan kovin suuri, ja *en osaa sanoa* -vaihtoehto saa myös jatkuvasti osansa vastauksista. Epätietoisuus vallinnee aika pitkälti opetustoimeen

liittyvien asioiden osalta. Muun muassa Kaustisella sivistustoimen lautakunnassa ei ole yhtään opetustoimen puolella päivätyötään tekevää jäsentä. Tämä seikka tulisi korjata, ja myös valtuuston kokouksissa tulisi käyttää asiantuntijapuheenvuoroja, jotta säästötoimenpiteiden todelliset vaikutukset tulisivat esille. Tutkimuksen mukaan valtuutetut kuitenkin pääosin ymmärtävät päätöstensä vaikutukset koulutoimeen. Mutta millä perusteella? Perustuuko tämä ymmärtämys olettamuksiin vai todelliseen tietoon? Jos se perustuu todelliseen tietoon, niin entistä enemmän tarvittaisiin keskustelua arvoista.

Peruskoulun opetussuunnitelman perusteiden (1994) mukaan peruskoulun tehtävänä on muun muassa luoda edellytykset suotuisalle sosiaaliselle kasvulle. Myös tehokasta opettamista painotetaan. Tutkimuksessa mukana olleiden neljän maalaiskunnan opetussuunnitelmissa painotetaan myös yksilöllisempiä opiskeluratkaisuja, oppilaiden persoonallisuuden kehittymistä ja nykYTEKniikkaan tutustumista. Opetustoimelle asetetaan siis vaatimuksia, ja niihin odotetaan päästävän. Taloudellisia resursseja kuitenkin leikataan jatkuvasti ja säästötoimiin joudutaan turvautumaan myös koulutoimen osalta. Ryhmäkokoja suurennetaan, tukiopetustunteja vähennetään ja materiaaleista tingitään. Tavoitteita tulisi tämän perusteella tarkastella uudelleen. Säästötoimenpiteiden todelliset käytännön vaikutukset tulisi ymmärtää vaadittaessa yhä enemmän leikkauksia. Kärsijän osassa ei ole opettaja, eikä koulun keittäjä, vaan tulevaisuuttaan rakentava lapsi ja nuori. Tämän asian sisäistäminen muuttaisi toivottavasti säästövaatimusten suunnan ja kohteen.

Onnistuin mielestäni saamaan kattavan kuvan mukana olleiden neljän maalaiskunnan kunnanvaltuutettujen suhtautumisesta yleisiin arvoihin. Myös heidän koulutuspoliittiset näkemyksensä käyvät hyvin ilmi tutkimuksesta. Maanlaajuista yleistettävyyttä tutkimuksella ei kuitenkaan ole johtuen kuntien maantieteellisestä sijoittumisesta samalle alueelle. Otoksen koon ollessa suurempi tutkimuksen luotettavuus paranisi entisestään.

Jatkotutkimusaiheena olisi mielenkiintoista tutkia laajemmin ja syvällisemmin puoluetaustan yhteyttä tehtyihin päätöksiin. Yksilön omien arvojen merkitys voi olla pienemmässä roolissa, mitä merkittävämpiä päätöksiä tehdään.

Tärkeäksi koen myös sen kartoittamisen, mitä kunnanvaltuutetut todella tietävät koulumaailmaan liittyvistä asioista. Esimerkiksi yrityselämässä käytetään jatkuvasti erilaisia asiantuntijoita selvittämässä asioiden taustoja. Tämän yrityskulttuuriin liittyvän seikan toivoisin siirtyvän vahvasti myös kunnallisen päätöksenteon puolelle, ja koskemaan myös kansalaisten peruspalveluja.

Useassa yhteydessä esiin on noussut arvojen pohtiminen. Pops 1994 kiteyttää asian seuraavalla tavalla: "Kaikki inhimilliset ratkaisut ovat perimmältään arvosidonnaisia."

LÄHTEET

Ahlman, E. 1967. Arvojen ja välineiden maailma (Eettis-idealistinen maailmantarkastelukoe). Porvoo: WSOY.

Airaksinen, T. 1988. Moraalifilosofia. Juva: WSOY.

Allardt, E. 1987. Sosiologia I. Juva: WSOY.

Antikainen, A. 1993. Kasvatus koulutus ja yhteiskunta. Porvoo: WSOY.

Caduto, M. J. 1985. A Guide on environmental Values education. Paris: Boudin.

Erätuuli, M. & Puurula, A. 1992. Miksi häiritset minua? (2. osa). Opettajan näkökulmia työrauhahäiriöihin yläasteella. Helsingin yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Tutkimuksia 106.

Eysenck, H. J. 1971. The Structure of human personality. Great Britain: John Dickens and co Ltd Northampton.

Glass, G. V., Cahen, L. S., Smith, M. L. & Filby, N. N. 1982. School class size. Research and policy. Beverly Hills: Sage.

Hardie, W. F. R. 1980. Aristotle`s Ethical Theory. Second edition. Great Britain: Antony Rowe Ltd. Chippenham.

Harva, U. 1963. Systemaattinen kasvatustiede. Helsinki: Otava.

Heinonen, V. 1989. Kasvatustieteen perusteet. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Helve, H. 1993. Nuoret humanistit, individualistit ja traditionalistit. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Hirsjärvi, S. (toim.) 1990. Kasvatustieteen käsitteistö. Keuruu: Otava.

Hirsjärvi, S. & Huttunen, J. 1991. Johdatus kasvatustieteeseen. Juva: WSOY.

Hirsjärvi, S. & Huttunen, J. 1990. Johdatus kasvatustieteeseen. Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Oppimateriaaleja 1/1989. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston monistuskeskus.

Hirsjärvi, S., Löfman, R. & Tahvanainen, I. 1976. Arvot ja aatteet kasvatuksessa ja eräillä kulttuurin pääaloilla. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Hoffmann, D. 1996. Kasvatus ja moraalit. Teoksessa: Pitkänen, P. (toim.). Kasvatuksen etiikka. Helsinki: Oy Edita Ab.

Häyry, H. & Häyry, M. 1995. Arvot ja niiden arviointi. Teoksessa: Elo, P. & Simola, H. (toim.). Arvot, hyveet ja tieto. Helsinki: Painatuskeskus Oy.

Jakku-Sihvonen, R. 1996. Rehtoreiden arvioita opetuksen saavutettavuudesta ja tasa-arvosta. Teoksessa: Jakku-Sihvonen, R., Lindström, A. & Lipsanen, S. (toim.). Toteuttaako peruskoulu tasa-arvoa? Helsinki: Opetushallitus.

Kaustisen ala-asteen opetussuunnitelma 1995.

Kokko, P. 1995. Kuntien päätösvaltaa lisättiin, mutta leikkaukset veivät valinnanvapauden. Opettaja-lehti (9).

Laihian koululautakunnan kokospöytäkirja. Peruskoulun uusi opetussuunnitelma. 15.02.1996. Koululautakunta 21.

Leino, A-L. & Leino, J. 1992. Kasvatustieteen perusteet. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Liiten, M. 1997. Kouluvuoden hinta heittelee kunnittain. Peruskoulun ja lukion kustannukset kääntyivät 1995 jälleen nousuun vuosia jatkuneiden leikkausten jälkeen. Helsingin Sanomat 1.4.1997.

Läroplan för grundskolan och gymnasiet 1996. Kronoby kommun. Fastställd av bildningsnämnden. § 104/96.

Manninen, P. 1999. Entä kuntien kasvatusvastuu. Opettaja-lehti (26-31).

Ojala, M. 1999. Tunneemeko vastuumme nuorista? Opettaja-lehti (21).

Opetushallitus 1995. Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1994. Helsinki: Painatuskeskus.

Opetushallitus 1994. Opetus- ja kulttuuritoimen käyttömenojen kehitys ja säästöt vuosina 1992-1994. Opetushallituksen julkaisusarjat. Raporttisarja 69/1994.

Saari, H. & Kupari, P. 1996. Missä peruskoulu säästi? Teoksessa: Jakku-Sihvonen, R., Lindström, A. & Lipsanen, S. (toim.). Toteuttaako peruskoulu tasa-arvoa? Helsinki: Opetushallitus.

Sajama, S. 1993. Arkipäivän filosofiaa. Kertomus ihmisestä tiedon hankkijana ja arvoratkaisujen tekijänä. Tampere: Kirjayhtymä.

Seppänen, K. 1995. Mikä on vähennyslaskun tulos? Kuntien koulutoimen säästöt ja niiden vaikutukset. Vaasan yliopisto. Länsi-Suomen taloudellinen tutkimuslaitos. Julkaisuja 63.

Stenbäck, I. 1995. Joka toinen kunta yhä tinkinyt opetuksesta. Helsingin Sanomat 30.11.1995.

Suhonen, P. 1988. Suomalaisten arvot ja politiikka. Juva: WSOY.

Tilastokeskus 1996. Koulutus 1996:2. Yleissivistävät oppilaitokset 1995. Helsinki: Hakapaino Oy.

Tilastokeskus 1997. Koulutus 1997:5. Peruskoulut. Helsinki: Hakapaino Oy.

Tilastokeskus 1998. Koulutus 1998:5. Peruskoulut. Helsinki: Hakapaino Oy.

Tilastokeskus 1999. Koulutus 1999:6. Peruskoulut. Helsinki: Hakapaino Oy.

Toiskallio, J. 1988. Ihmisen kasvu ja kasvatus. Porvoo: WSOY.

Turunen, K. E. 1997. Halut, arvot ja valta. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Vetelin kunnan opetussuunnitelma 1994.

kunnallishallinnossa mukana olevilla ihmisillä on myös kasvatusvastuu kuntansa lapsista ja nuorista

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid täysin samaa mieltä	21	36,8	36,8	36,8
jokseenkin samaa mieltä	20	35,1	35,1	71,9
en osaa sanoa	7	12,3	12,3	84,2
jokseenkin eri mieltä	5	8,8	8,8	93,0
täysin eri mieltä	4	7,0	7,0	100,0
Total	57	100,0	100,0	

kasvatusvastuu lapsista ja nuorista on ainoastaan lasten vanhemmilla ja opettajilla

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid täysin samaa mieltä	5	8,8	8,8	8,8
jokseenkin samaa mieltä	14	24,6	24,6	33,3
en osaa sanoa	3	5,3	5,3	38,6
jokseenkin eri mieltä	25	43,9	43,9	82,5
täysin eri mieltä	10	17,5	17,5	100,0
Total	57	100,0	100,0	

opettajalla tulee olla selkeä kasvatusvastuu oppilaistaan

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid täysin samaa mieltä	25	43,9	43,9	43,9
jokseenkin samaa mieltä	26	45,6	45,6	89,5
en osaa sanoa	2	3,5	3,5	93,0
jokseenkin eri mieltä	4	7,0	7,0	100,0
Total	57	100,0	100,0	

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
politiikka * tärkeät arvot, terveys	52	91,2%	5	8,8%	57	100,0%

Puoluetustan suhde terveys -arvoon

			tärkeät arvot, terveys		Total
			Ensimmäiseksi tai toiseksi tärkein	Kolmanneksi, neljänneksi tai viidenneksi tärkein	
politiikka	missing	Count	3	1	4
		% within politiikka	75,0%	25,0%	100,0%
	oikeisto	Count	25	10	35
		% within politiikka	71,4%	28,6%	100,0%
	sit + vihr	Count	8	2	10
		% within politiikka	80,0%	20,0%	100,0%
	vasemmisto	Count	2	1	3
		% within politiikka	66,7%	33,3%	100,0%
Total		Count	38	14	52
		% within politiikka	73,1%	26,9%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	,362 ^a	3	,948
Likelihood Ratio	,375	3	,945
N of Valid Cases	52		

a. 5 cells (62,5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,81.

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
politiikka * tärkeät arvot, rauha	40	70,2%	17	29,8%	57	100,0%

Puoluetustan suhde rauha -arvoon

			tärkeät arvot, rauha		Total
			Ensimmäiseksi tai toiseksi tärkein	Kolmanneksi, neljänneksi tai viidenneksi tärkein	
politiikka	missing	Count	3	1	4
		% within politiikka	75,0%	25,0%	100,0%
	oikeisto	Count	16	9	25
		% within politiikka	64,0%	36,0%	100,0%
	sit + vihr	Count	3	5	8
		% within politiikka	37,5%	62,5%	100,0%
	vasemmisto	Count	3		3
		% within politiikka	100,0%		100,0%
Total		Count	25	15	40
		% within politiikka	62,5%	37,5%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,224 ^a	3	,238
Likelihood Ratio	5,170	3	,160
N of Valid Cases	40		

a. 5 cells (62,5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,13.

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
politiikka * tärkeät arvot, itsenäisyys	35	61,4%	22	38,6%	57	100,0%

Puoluetustan suhde itsenäisyys -arvoon

			tärkeät arvot, itsenäisyys		Total
			Ensimmäiseksi tai toiseksi tärkein	Kolmanneksi, neljänneksi tai viidenneksi tärkein	
politiikka	missing	Count	2	2	4
		% within politiikka	50,0%	50,0%	100,0%
	oikeisto	Count	10	14	24
		% within politiikka	41,7%	58,3%	100,0%
	sit + vihr	Count	1	4	5
		% within politiikka	20,0%	80,0%	100,0%
	vasemmisto	Count	1	1	2
		% within politiikka	50,0%	50,0%	100,0%
Total		Count	14	21	35
		% within politiikka	40,0%	60,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1,111 ^a	3	,774
Likelihood Ratio	1,188	3	,756
N of Valid Cases	35		

a. 6 cells (75,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,80.

Ristiintaulukointi puoluetustan ja opetus- ja
koulutusmenoista leikkaamisen suhteen

LIITE 5

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
politiikka * opetus- ja koulutusmenot	57	100,0%	0	,0%	57	100,0%

Puoluetustan suhde opetus- ja koulutusmenoista leikkaamiseen

			opetus- ja koulutusmenot			Total
			liian paljon	sopivassa määrin	liian vähän	
politiikka	missing	Count	2	3	1	6
		% within politiikka	33,3%	50,0%	16,7%	100,0%
	oikeisto	Count	14	15	8	37
		% within politiikka	37,8%	40,5%	21,6%	100,0%
	sit + vihr	Count	7	2	1	10
		% within politiikka	70,0%	20,0%	10,0%	100,0%
	vasemmisto	Count	1	3		4
		% within politiikka	25,0%	75,0%		100,0%
Total		Count	24	23	10	57
		% within politiikka	42,1%	40,4%	17,5%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,130 ^a	6	,409
Likelihood Ratio	6,603	6	,359
N of Valid Cases	57		

a. 9 cells (75,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,70.

Ristiintaulukointi puoluetustan ja kunnallisten
koulumenojen leikkaamisen suhteen

LIITE 6

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
politiikka * kuntien menokohteista säästäminen, koulutoimi	57	100,0%	0	,0%	57	100,0%

Puoluetustan suhde kunnallisten koulumenojen leikkaamiseen

			kuntien menokohteista säästäminen, koulutoimi		Total
			kyllä	ei	
politiikka	missing	Count	1	5	6
		% within politiikka	16,7%	83,3%	100,0%
oikeisto		Count	9	28	37
		% within politiikka	24,3%	75,7%	100,0%
sit + vihr		Count		10	10
		% within politiikka		100,0%	100,0%
vasemmisto		Count	1	3	4
		% within politiikka	25,0%	75,0%	100,0%
Total		Count	11	46	57
		% within politiikka	19,3%	80,7%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,102 ^a	3	,376
Likelihood Ratio	4,959	3	,175
N of Valid Cases	57		

a. 5 cells (62,5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,77.

Kyselykaavake

LIITE 7

Jyväskylän yliopiston
Chydenius-Instituutti
Luokanopettajien aikuiskoulutus

Kokkola 01.12.1999

Arvoisa valtuutettu!

Teen kasvatustieteen maisterin tutkintoon liittyvää pro gradu -tutkielmaa, jolla pyrin selvittämään yleisiä arvostuksia ja erityisesti erilaisia kasvatukseen, koulutukseen ja koulutuspolitiikkaan liittyviä arvoja ja asenteita. Työnohjaajana toimii professori Juhani Aaltola.

Tutkimuksen kannalta olisi erittäin tärkeää, että kaikki kunnanvaltuuston jäsenet vastaisivat kyselyyn. **Haluan myös korostaa tutkimuksen ehdotonta luottamuksellisuutta.** Kyselyyn vastaaminen tapahtuu nimettömänä, joten osallistujien henkilöllisyys ei tule ilmi missään vaiheessa. Tietoja tullaan käyttämään vain tilastollisten yhteenvetojen ja johtopäätösten tekemisessä.

Toivon Teidän suhtautuvan myönteisesti kyselyyn.

Täytettyänne lomakkeen pyydän Teitä postittamaan sen oheisella kirjekuorella 22.12.1999 mennessä.

LÄMPIMÄT KIITOKSET VASTAUKSISTANNE JO ETUKÄTEEN!

Luokanopettajien aikuiskoulutuksen opiskelija

Tuomo Karjalainen

KYSELYKAAVAKE

Taustatiedot

1. Sukupuoli: 1 nainen
 2 mies

2. Ikä: vuotta

3. Lasten lukumäärä perheessäsi: lasta

4. Koulutus:

1. Kansa-, oppi- tai peruskoulu
2. Ammattikoulu
3. Lukio
4. Opistotasoinen koulutus
5. Yliopisto tai korkeakoulu
6. Muu, mikä?

5. Puoluetusta: _____

1. Julkisten menojen säästökohteet

Seuraavassa luetellaan joukko julkisia menokohteita. Sanokaa jokaisen kohdalla erikseen, onko näissä menoissa Teidän mielestänne säästetty liian paljon, sopivassa määrin vai liian vähän?

Laita omaa mielipidettäsi lähinnä olevaan vaihtoehtokohtaan rasti (yksi rasti / kohta).

	Liian paljon	Sopivassa määrin	Liian vähän
Terveystoimenpiteet	☐	☐	☐
Kotihoidon tuki	☐	☐	☐
Eläkkeet	☐	☐	☐
Lapsilisät	☐	☐	☐
Opetus- ja koulutusmenot	☐	☐	☐
Työttömyysturvamenot	☐	☐	☐
Kunnallinen toimeentulotuki	☐	☐	☐
Kuntien valtionavut	☐	☐	☐
Yritystuet	☐	☐	☐
Maanpuolustushankinnat	☐	☐	☐

2. Mistä voisi säästää?

Seuraavassa on lueteltu joukko kuntien menokohteita. Jos kuntien on karsittava menoistaan, niin mistä menoista voitaisiin mielestäsi säästää? Ympyröi kolme kohtaa.

1. Kulttuuripalvelut, esim. teatteri
2. Viher- ja virkistysalueiden kunnossapito
3. Yrityselämän tukeminen
4. Katujen kunnossapito ja katuvalaistus
5. Kunnan viranhaltijoiden ja työntekijöiden palkat
6. Liikunta-, urheilu- ja kuntoilumahdollisuudet ja -palvelut
7. Kirjastotoimi
8. Asuntotuotannon tukeminen
9. Ympäristönsuojelu
10. Toimeentulotuki
11. Terveyskeskuspalvelut
12. Koulutoimi
13. Lasten päivähoido
14. Vanhusten huolto

3. Mainitse seuraavista asioista mielestäsi viisi (5) tärkeintä. Numeroi tärkein numerolla 1, toiseksi tärkein numerolla 2 jne.

- _____ Rauha
- _____ Terveys
- _____ Maamme itsenäisyys
- _____ Koulutusmahdollisuuksien tasa-arvo ihmisillä
- _____ Vapaus
- _____ Hyvät ihmissuhteet
- _____ Hyvä toimeentulo
- _____ Nälän poistaminen maailmasta
- _____ Sielun pelastuminen
- _____ Työtä kaikilla
- _____ Luonnon säilyminen turmeltumattomana
- _____ Tasa-arvo ihmisten välillä
- _____ Että saisi jotain merkittävää aikaan

Seuraavassa esitetään kasvatukseen, kouluun ja koulutuspolitiikkaan liittyviä väittämiä. Väittämiin ei ole oikeita tai vääriä vastauksia. Tärkeää on, että vastaatte oman rehellisen käsityksenne mukaan. Ympyröikää omaa mielipidettänne lähinnä oleva vaihtoehtonumero (1-5). Kuhunkin väitteeseen merkitään vain yksi vastausvaihtoehtoista.

Vastausvaihtoehdot ovat:

- 1 TÄYSIN SAMAA MIELTÄ
- 2 JOKSEENKIN SAMAA MIELTÄ
- 3 EN OSAA SANOA
- 4 JOKSEENKIN ERI MIELTÄ
- 5 TÄYSIN ERI MIELTÄ

4. Perusopetuksen kuudella ensimmäisellä luokalla (ent. ala-aste) opetusryhmän (luokan) koko saa ylittää 30 oppilaan rajan.

1

2

3

4

5

Vastausvaihtoehdot ovat:

1 TÄYSIN SAMAA MIELTÄ
 2 JOKSEENKIN SAMAA MIELTÄ
 3 EN OSAA SANOA
 4 JOKSEENKIN ERI MIELTÄ
 5 TÄYSIN ERI MIELTÄ

5. Pienten koulujen (esim. kyläkoulujen) opetuksen taso ei vastaa taajaman koulun opetuksen taso.

1 2 3 4 5

6. Oppilailla on turvallisempi ja rauhallisempi työympäristö heidän ollessaan kyläkoulussa.

1 2 3 4 5

7. Kunnan taloudellisen tilanteen niin vaatiessa ovat opettajien lomautukset täysin oikeutettuja toimenpiteitä.

1 2 3 4 5

8. Kunnallishallinnossa mukana olevilla ihmisillä on myös kasvatusvastuu kuntansa lapsista ja nuorista.

1 2 3 4 5

9. Pienet koulut ovat kunnalle taloudellisesti liian suuri menoerä.

1 2 3 4 5

10. Opetusryhmän koolle tulisi määrätä yläraja.

1 2 3 4 5

11. Taajaman koulun tilat ja välineistö mahdollistavat paremman opetuksen tason verrattuna pieniin kouluihin.

1 2 3 4 5

12. Kunnallishallinnon päätöksillä suhteessa koulutoimeen on keskimääräistä suurempi painoarvo kuntalaisten silmissä.

1 2 3 4 5

13. Kasvatusvastuu lapsista ja nuorista on ainoastaan lasten vanhemmilla ja opettajilla.

1 2 3 4 5

Vastausvaihtoehdot ovat:

1 TÄYSIN SAMAA MIELTÄ
 2 JOKSEENKIN SAMAA MIELTÄ
 3 EN OSAA SANOA
 4 JOKSEENKIN ERI MIELTÄ
 5 TÄYSIN ERI MIELTÄ

14. Opetus tulee keskittää isompiin kouluyksiköihin.

1 2 3 4 5

15. Sosiaaliset vuorovaikutussuhteet ovat liian vähäisiä alle 50 oppilaan koululla.

1 2 3 4 5

16. Mitä pienempi koululuokka on oppilasmäärältään, sitä paremmin opettaja pystyy huomioimaan lapsia ja pitämään yllä opetuksen tasoa.

1 2 3 4 5

17. Taloudellisten resurssien kohdistaminen pienten koulujen tilojen ja välineistön parantamiseen on varojen tuhlausta.

1 2 3 4 5

18. Yhdysluokassa lapset kasvavat sosiaalisemmiksi verrattuna luokkaan, jossa lapsia on vain yhdeltä luokka-asteelta.

1 2 3 4 5

19. Opettajalla tulee olla selkeä kasvatusvastuu oppilaistaan.

1 2 3 4 5

20. Kunnallishallinnossa tehtävillä koulutoimeen liittyvillä päätöksillä ja linjauksilla (muilla kuin taloudellisilla) on selkeä vaikutus opettajien työskentelyyn ja työmoraaliin.

1 2 3 4 5

21. Jos koulun oppilasmäärä pysyy pääsääntöisesti yli kahdessakymmenessäviidessä (25), tulisi koulu säilyttää.

1 2 3 4 5

22. Kunnallishallinnossa tehtävät koulupuolen resurssien supistamispäätökset eivät vaikeuta millään tavoin opettajien mahdollisuutta suorittaa opetustehtäväänsä.

1 2 3 4 5

23. Koulun lakkauttamista pohdittaessa taloudellisilla tekijöillä tulee olla pääpaino.

1 2 3 4 5

24. Miten koet kunnallishallinnon koulutoimeen liittyvien päätösten vaikutukset kunnan kouluelämälle?

25. Mitä muuta haluaisit sanoa kouluun ja opetukseen liittyvistä asioista?

KIITOS VASTAUKSISTASI!